

UNIVERZA V LJUBLJANI  
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Martina Horvat Vidovič

**PREKMURJE SKOZI MEDIJSKA OČALA  
ODDAJE 24 UR NA POP TV**

Diplomsko delo

Ljubljana 2008

UNIVERZA V LJUBLJANI  
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Martina Horvat Vidovič

Mentorica: izr. prof. dr. Melita Poler Kovačič

Somentorica: izr. prof. dr. Karmen Erjavec

**PREKMURJE SKOZI MEDIJSKA OČALA**  
**ODDAJE 24 UR NA POP TV**

Diplomsko delo

Ljubljana 2008

## **PREKMURJE SKOZI MEDIJSKA OČALA ODDAJE 24 UR NA POP TV**

Diplomsko delo se ukvarja z medijskimi reprezentacijami Prekmurja in Prekmurcev v informativni oddaji 24 ur na komercialni televiziji POP TV in z metodo kritične diskurzivne analize ugotavlja, kakšne pomene in stereotipe generirajo obravnavane televizijske novice. Pri tem predpostavlja, da je medijski pogled na Prekmurje in Prekmurce skupek stereotipov o gospodarski in kulturni zaostalosti, ruralnosti in nerazumljivem narečju. Teoretska podlaga tega besedila je konstruktivistična paradigma, po kateri medijske vsebine niso posnetek avtentičnosti, temveč produkti, ki niso zgolj prezentirani, temveč reprezentirani, zato so hkrati že interpretacija realnosti in ne njen odsev. Delo tudi pokaže, da je proces produkcije novic zapleten in da je na voljo mnogo postopkov, s katerimi novice ustvarjajo vtis, da so zrcalo realnosti. V središče je postavljena velika moč diskurza kot omejene celote vedenja, ki ga konstruirajo dominantne družbene skupine in ki zaradi svoje funkcije izključevalnosti lahko prispeva k družbeni neenakosti. Analiza televizijskih novic potrjuje v uvodu postavljeno tezo, saj pokaže, da je zdravorazumski pogled na Prekmurje in Prekmurce pristranski in generaliziran ter poln stereotipov. POP TV namreč konstruira pomen, da so Prekmurje in Prekmurci revni, izolirani, drugačni, pozabljeni, prometno zaostali, delavni in složni, problematični, gostoljubni, nerazumljivo govoreči in kmetijski.

**Ključne besede:** reprezentacija, produkcija novic, diskurz, stereotipi, Prekmurje.

## **PREKMURJE THROUGH THE MEDIA EYES OF „24 UR“ NEWS ON POP TV**

This diploma thesis deals with media representations of the Slovene region Prekmurje and its inhabitants in the informative programme „24 ur“ broadcasted on the commercial TV channel POP TV. Based on critical discourse analysis it determines the meanings and stereotypes generated by the news, presuming that the media view on Prekmurje is a cluster of stereotypes concerning economic and cultural backwardness, rurality and an incomprehensible dialect. Theoretical basis for the thesis consists of constructivist paradigm, according to which media texts are not a copy of authenticity – they are products that are not merely presented, but represented, thus being interpretation of the reality and not its reflection. The paper also shows that the news production is complex and offers a great deal of processes with which the news gives the impression to be a mirror for reality. The central focus is the immense power of the discourse as a limited version of knowledge constructed by the dominant social groups which can, due to its differentiating function, contribute to social inequality. The analysis of the television news confirms the thesis stated in the introduction, showing that the common sense view on Prekmurje and its people is partial, generalised and full of stereotypes. POP TV constructs the meaning that Prekmurje and its inhabitants are poor, isolated, unlike, forgotten, diligent and concordant, problematic, hospitable, incomprehensibly speaking and rural.

**Key words:** representation, news production, discourse, stereotypes, Prekmurje.

# KAZALO

|                                                                                   |           |
|-----------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>1. UVOD.....</b>                                                               | <b>6</b>  |
| <b>2. REPREZENTACIJA.....</b>                                                     | <b>8</b>  |
| <b>2.1 MEDIJSKA REPREZENTACIJA: BREZ REPREZENTACIJE NI DOGODKA.....</b>           | <b>10</b> |
| 2.1.1 PRODUKCIJA TELEVIZIJSKIH NOVIC.....                                         | 11        |
| 2.1.1.1 Sodobni trendi: novice kot kramljajoč žanr in ljubljansko obarvane zgodbe | 16        |
| <b>3. DISKURZ.....</b>                                                            | <b>19</b> |
| 3.1 DISKURZ IN IDENTITETA.....                                                    | 21        |
| 3.2 NOVINARSKI DISKURZ.....                                                       | 23        |
| <b>4. STEREOTIPI .....</b>                                                        | <b>27</b> |
| 4.1 STEREOTIPI O PREKMURJU IN PREKMURCIH.....                                     | 29        |
| 4.2 STEREOTIPI V LUČI NOVINARSKE ETIKE.....                                       | 30        |
| <b>5. ANALIZA TELEVIZIJSKIH NOVIC O PREKMURJU .....</b>                           | <b>32</b> |
| 5.1 KRITIČNA DISKURZIVNA ANALIZA.....                                             | 32        |
| 5.2 ANALIZA TELEVIZIJSKIH PRISPEVKOV O PREKMURJU V ODDAJI 24 UR.....              | 35        |
| 5.2.1 ANALIZA TEKSTA.....                                                         | 36        |
| 5.2.1.1 Teme                                                                      | 37        |
| 5.2.1.2 Poimenovanja                                                              | 39        |
| 5.2.1.3 Analiza vizualnih podob                                                   | 45        |
| 5.2.2 ANALIZA DISKURZIVNE PRAKSE.....                                             | 48        |
| 5.2.3 ANALIZA DRUŽBENE PRAKSE: PREKMURJE.....                                     | 51        |
| 5.2.3.1 Zgodovinski oris                                                          | 52        |
| 5.2.3.2 Zemljepisni, demografski in gospodarski oris                              | 55        |
| 5.3 DISKUSIJA.....                                                                | 57        |
| <b>6. SKLEP.....</b>                                                              | <b>64</b> |
| <b>7. LITERATURA.....</b>                                                         | <b>67</b> |
| <b>PRILOGA A.....</b>                                                             | <b>77</b> |

# 1. UVOD

*Vsak tekst prispeva majhen delež k oblikovanju družbe in kulture*  
(Fairclough 1995b: 55).

Množični mediji so danes ključni igralci družbenega prizorišča in kot osrednji vir informacij odigravajo pomembno vlogo pri razprševanju idej, miselnosti in specifičnih vedenjskih vzorcev, pri oblikovanju lestvice vrednot, življenjskega stila in ozračja v družbi ter pri produciranju kulturnih in medkulturnih odnosov (gl. npr. Košir 2003: 195), zato je proučevanje njihovega delovanja in podob, ki jih posredujejo javnostim, v dobi informacijske zasičenosti pravzaprav proučevanje stanja in klime v določenem družbeno-kulturnem prostoru (gl. npr. Luthar 1998b: 9). Prav zato, ker niso nekaj, kar je zunaj naše eksistence, temveč so močno vključeni v oblikovanje naših identitet, so mediji postali obvezen študijski predmet ne le komunikologov, temveč tudi sociologov, antropologov in psihologov.

Medijski produkti ponujajo dominantne poglede na svet, ki imajo skozi očala povprečnega potrošnika status kopije realnosti in status zdravega razuma (gl. npr. Fiske 2004: 154; Luthar 1998a: 148). Analize medijskih vsebin v tem kontekstu dobivajo pomembno dimenzijo, saj skušajo kritično osvetliti te naturalizirane medijske poglede, ki se izrekajo za edine normalne in obče veljavne ter izključujejo vse tisto, kar jim je kontradiktorno, na ta način pa lahko postanejo leglo ustvarjanja stereotipnih podob in most do predsodkov. Diplomsko delo na seznam številnih problematizacij medijskih reprezentacij, ki so se do sedaj večinoma osredotočale na podobe družbenih manjšin, kot so Romi (Erjavec in drugi 2000), homoseksualci (Kuhar 2003) in izbrisani (Čuček 2005), na reprezentacije žensk (Hrženjak in drugi 2002), spolnosti (Cestnik 2006) in drugih, dodaja še analizo medijskih podob Prekmurja in Prekmurcev.

Delo metodološko temelji na deskriptivni analizi znanstvenih člankov in knjig ter kritični diskurzivni analizi reprezentacij Prekmurja v novinarskih prispevkih, leta 2005 predvajanih v informativni oddaji 24 ur na POP TV. Sestoji iz dveh glavnih delov. Teoretični del najprej razkriva ugotovitev, da mediji občinstvu ne ponujajo transparentnega posnetka realnosti oziroma dogodkov, ki so se v njej zgodili, temveč jo reprezentirajo in s tem že interpretirajo. Opredelitvi pojma reprezentacija sledi razlaga procesov, ki se dogajajo v „tovarni novic“, pri čemer je središčno

vprašanje, s kakšnimi postopki novice skušajo ustvariti vtis, da so ogledalo realnosti. Sledi še pregled nekaterih sodobnih trendov, ki so jih zabeležile nedavne analize televizijskih novic v slovenskem prostoru in ki kažejo, da so novice danes predvsem tržno blago – tudi na javni televiziji. V naslednjem poglavju opredeljujem pojem diskurz, ki ga povežem še s pojmom identiteta, in naposled definiram še temeljne postavke novinarskega diskurza, značilne za normativni model novinarstva. V četrtem poglavju je govora o stereotipih in upravljanju z njimi v luči novinarske etike, v istem poglavju pa je nekaj besed namenjenih stereotipom o Prekmurju in Prekmurcih. Sledi pojasnilo k metodologiji, uporabljeni v proučevanju televizijskih prispevkov o Prekmurju v informativni oddaji 24 ur na komercialni televiziji POP TV, ki so nastali in bili posredovani javnosti leta 2005, nato pa predstavitev ugotovitev analize kot ključni del tega diplomskega dela. Ta vključuje analizo televizijskih prispevkov novinarskih besedil in vizualnih podob, produkcije novic in narave medija, v katerem so bili analizirani prispevki ustvarjeni in predvajani, ter predstavitev zgodovinskih, geografskih, demografskih in gospodarskih značilnosti Prekmurja. Na podlagi ugotovitev kritične diskurzivne analize bo mogoče definirati nekaj najpogostejših stereotipov o Prekmurju in ljudeh, ki tam živijo.

Temeljni cilj diplomskega dela je pokazati, kakšna je podoba Prekmurja in Prekmurcev skozi kamero komercialne televizije POP TV. Moja teza je, da je poročanje o Prekmurju v informativni oddaji 24 ur pristransko in posplošeno, na podlagi česar se producirajo stereotipne podobe Prekmurja kot gospodarsko in kulturno zaostalega dela Slovenije, kjer živijo kmetje z nerazumljivim narečjem. Pri tem izhajam iz prepričanja, da naloga analize medijskih vsebin ni analiza razkoraka med realnostjo in reprezentacijo, temveč je dekonstrukcija medijsko sproduciranega pomena. Ali drugače: je odgovarjanje na vprašanje, kako se skozi specifične reprezentativne strategije in diskurze producira pomen.

To besedilo ne želi biti povest o dobrih, širokosrčnih in gostoljubnih, a revnih in ubogih kmečkih ljudeh, ki živijo v idilični pokrajini ob Muri. To besedilo je izraz nestrinjanja s pripisovanjem teh atributov, ki so stalni spremljevalec diskurzov o Prekmurju in Prekmurcih ter dobivajo status nekakšnih privajenih resnic o levem bregu Mure. Pa ne samo to. Z uporabljenno metodologijo to besedilo dobiva širše dimenzije: je družbena kritika in zrno k spremembi videnja Prekmurja in Prekmurcev.

## 2. REPREZENTACIJA

To je še eno od mnogih poglavij o iluziji, da so mediji ogledalo realnosti. Pojasniti želi, da vsebine, ki jih ponujajo mediji, ne morejo biti kopija stvarnosti, temveč so nujno njena reprezentacija. Reprezentacija je eden ključnih konceptov medijskih študij (Rayner in drugi 2004: 47; Branston in Stafford 2003: 90) in postaja „osrednja tema pri razumevanju procesa nastajanja pomena v družbi“ (Hardt 2002: 324).

Pri opredelitvi pojma reprezentacija se naslanjam na študije Stuarta Halla, enega najvplivnejših predstavnikov britanskih kulturnih študij. Ta pravi, da je reprezentacija s preprostimi besedami „proizvajanje pomena prek jezika“ (Hall 2004: 36). Pomena namreč ni v stvareh (Hall 2004: 44), ne obstaja v predmetu, osebi ali dogodku *per se* (Kuhar 2003: 11), temveč je skonstruiran in proizveden. Ljudje smo tisti, ki stvarjem in pojavom dajemo pomen. Ta pa je odvisen od besed, ki jih uporabljamo za te stvari, od zgodb, ki jih pripovedujemo o njih, od njihovih podob, ki jih produciramo, od emocij, ki jih povezujemo z njimi, od načinov klasifikacije in konceptualizacije, od vrednosti, ki jim jih pripisujemo itd. (Hall 1997: 3).

Hall izhaja iz teorije očeta sodobne lingvistike Ferdinanda de Saussurja, ki je o tvorbi in arbitrarnosti pomena govoril v svojem znamenitem delu *Cours de linguistique générale* (1916), ki je v slovenščini objavljeno v delu *Predavanja iz splošnega jezikoslovja* (1997). Jezik je pojmoval kot sistem znakov, znak pa je nadalje razdelil na dva dela: na označevalec (to je dejanska beseda, podoba, fotografija) in označenec (to je ideja ali koncept v naših mislih), ki oba skupaj proizvedeta pomen. A ker je znak po Saussurju arbitraren (med označencem in označevalcem namreč ni nikakršne naravne povezave), je – kot trdi Culler (v Hall 2004: 52) – povsem odvisen od zgodovine, „kombinacija določenega označevalca in označenca v določenem zgodovinskem trenutku pa je od okoliščin odvisen rezultat zgodovinskega procesa“. To pomeni, da pomen zavisi od ljudi, od kulture, v kateri ti ljudje živijo, od časa, v katerem bivajo. Je družbeno, kulturno in zgodovinsko pogojen, kot tak pa seveda ne more biti dokončen in je torej „dovzeten za spremembe“ (Kuhar 2003: 11). Če se pomeni besed spreminjajo,

potem „mora 'sprejemanje pomena' vključevati dejaven proces interpretacije“ (Hall 2004: 53). Recipienti medijskih vsebin pomena namreč nikoli ne moremo razumeti natančno tako kot pošiljatelj, saj „vmes vedno poseže interpretacija“ (Kuhar 2003: 11), kar Hall (1997: 33) lacanovsko ali derridajevsko imenuje „drsenje pomena“.

Produkcija pomena v družbi se godi na podlagi dveh povezanih sistemov reprezentacije, pojasnjuje Hall (2004: 37–39). Prvi sistem so naše miselne predstave o nekem predmetu ali pojavu. Gre pravzaprav za proces, v katerem predmeti, ljudje in dogodki korelirajo z duševnimi reprezentacijami. Pomene in koncepte, ki jih imamo v glavah, pa moramo znati tudi reprezentirati in si jih izmenjevati. To počnemo s pomočjo jezika, ki je za Halla (2004: 38) drugi sistem reprezentacije. Jezik povezuje konceptualne zemljevide v naših glavah z znakovnim sistemom in omogoča, da o objektih govorimo. Če želimo svoje ideje in koncepte izraziti z besedo, zvokom ali podobo in jih posredovati drugim ljudem, morajo biti skupni konceptualni zemljevidi prevedeni v skupni jezik (skupni kod). Znaki (besede, zvoki, podobe z določenim pomenom) nadomeščajo oziroma predstavljajo koncepte v naših glavah in konceptualne odnose med njimi ter proizvajajo „pomenske sisteme naše kulture.“ (prav tam) „Relacije med rečmi v svetu, koncepti in znaki so v osrčju produkcije pomenov – v jeziku. Proces, ki povezuje vse tri elemente, imenujemo reprezentacija“ (Hall 1997: 19). Reprezentacija pomen in jezik povezuje s kulturo.

Povzemimo: „Reprezentacija je proces, v katerem člani določene kulture uporabljajo jezik /.../ za proizvajanje pomena“ (Hall 2004: 82) in si pomene med seboj izmenjujejo (Hall 2004: 35), realnost, ki jo tvori jezik (Erjavec 2005: 290), pa nam je dostopna le skozi reprezentacije. Reprezentacija je „družbeni proces predstavitve“ (Luthar 1992: 22–23), hkrati pa tudi njen produkt. Kot opozarja Lutharjeva (prav tam), so reprezentacije istočasno tudi „družbeni produkti družbenega procesa predstavitve“.

## **2.1 MEDIJSKA REPREZENTACIJA: BREZ REPREZENTACIJE NI DOGODKA**

Ključno vlogo pri konstrukciji pomena v družbi zaradi svoje moči in dometa

odigravajo tudi množični mediji. Dogodkom dajejo pomen s tem, da jih artikulirajo oziroma reprezentirajo in posredujejo svojim občinstvom. Lahko rečemo, da brez reprezentacije dogodka praktično ni, saj nam ni dostopen (prim. Bašič 1990: 98–99). Kot tak (brez reprezentacije) sicer obstaja, se je zgodil, vendar ni smisel, kajti realnost postane smiselna šele skozi proces reprezentacije, ki ji da pomen. Zato je reprezentacija na nek način del dogodka in je konstitutivna za dogodek, kot pravi Lutharjeva (1998a: 7): „Reprezentacija je konstitutivna za dogodek, njegov pomen se oblikuje in utrdi šele skozi reprezentacijo.“ V skrajni obliki je to dobro vidno pri psevdodogodkih.<sup>1</sup>

Dogodki v medijih niso le predstavljeni, temveč so kot predmet poročanja že interpretirani, kajti reprezentacija je (kot rečeno) že interpretacija ali, kot pravi Lutharjeva (1992: 17), „rekreacija“ realnosti. Burton (1997: 163) opozarja, da se že ob misli na dejstvo, da mediji *posredujejo* informacije, moramo zavedati, da medijske vsebine niso originalne ideje, originalne izkušnje ali originalni objekti. Kot potrošniki medijskih vsebin nimamo opravka z dogodkom samim, temveč z na primer poročilom o njem (Luthar 1998a: 180). Realizem sam je že oblika reprezentacije, vendar ker označuje samega sebe kot nekaj, kar je bližje realnosti kot recimo žanrski teksti, ima privilegiran status, piše Lacey (1998: 189).

S pomočjo hitro izboljšujočih se tehnologij, ki ponujajo vedno prepričljivejše informacije, pa posameznik vedno bolj verjame v resničnost novic, ki mu jih ponujajo mediji (Erjavec in Volčič 1999: 24). Vendar ne glede na stopnjo realističnosti, ki jo zaznavamo na televizijskem zaslonu, so dogodki konstrukt, saj so re-rezentirani. V novinarskih sporočilih so nekateri aspekti realnosti osvetljeni in poudarjeni, drugi pa zanikani ali zamolčani. Iz konstruktivistične perspektive, s katere razmišljata na primer Croteau in Hoynes (2000: 195), se torej nobena reprezentacija realnosti nikoli ne more popolnoma skladati z resničnostjo ali realnostjo, saj mora predmet neizogibno uokviriti ter vključiti ali izključiti le nekatere komponente večplastne realnosti. Te odločitve so del žanrskih konvencij, (ne)pomembnosti dogodka ali pojava (novičarskih vrednosti) in načina upovedovanja različnih področij realnosti ter zajemajo celo vrsto odločitev: kaj bo in kaj ne novica, kdo bodo viri informacij, kaj bo novinar vključil v prispevek in kaj

---

<sup>1</sup> Psevdodogodek je po Boorstinu (1992: 11) dogodek, ki se ne zgodi spontano (kot dogodek, ki ga Korošec (1998: 303) opredeljuje kot nekaj, kar se zgodilo neodvisno od nas), ampak ga nekdo načrtuje ali podtakne prav zato, da bi mediji o njem poročali. To so na primer lepotna tekmovanja ali novinarske konference.

bo zamolčal, izbrati je potrebno način snemanja in način montaže ipd. – o tem podrobneje kasneje.

Mediji na ta način ustvarjajo svojo, medijsko realnost, ki vključuje vse procese, ki se dogajajo med novinarji, viri informacij, predmeti novinarskega sporočanja in naslovniki (Drame 1992: 850–852).<sup>2</sup> Občinstva popeljejo v skonstruiran svet, v katerem je odpravljena distanca med njimi samimi in dogajanjem v zunanjem svetu (Erjavec in Volčič 1999: 24). Kaj vse vključuje ta kompleksen in pred očmi javnosti v glavnem skrit proces, bom predstavila v naslednjem podpoglavju.

### 2.1.1 PRODUKCIJA TELEVIZIJSKIH NOVIC

V tem razdelku diplomske naloge govorim o televizijskih novicah<sup>3</sup>, pri čemer me zanimajo mehanizmi (postopki), s katerimi te ustvarjajo vtis, da so posnetek realnosti. Beseda bo torej tekla o tem, kako novice reprezentirajo dogodek.

Kot piše Lutharjeva (1998a: 148), so novice „produkt oz. artefakt novinarske institucionalizirane rutine“. Novinarji ne zbirajo in ne najdejo novic, temveč jih predvsem proizvajajo (prav tam). Pri pojasnjevanju, kako to počnejo, se opiram na Johna Fiskeja (2004: 153–156). Ta trdi, da se osmišljanje stvarnosti dogaja v treh korakih, in sicer s pomočjo (1) selekcije, (2) kategorizacije in (3) upovedovanja novic<sup>4</sup>.

#### 1) Selekcija: novičarske vrednote kot profesionalna načela selekcije

Izbor sporočane stvarnosti je po Koširjevi (1988: 12) najpomembnejša dimenzija 'objektivnosti' novinarskega sporočanja, pri procesu izbiranja dogodkov, o katerih

---

2 Ines Drame (prav tam) piše, da hkrati potekata dva procesa. Na eni strani konstrukcija medijske realnosti, na drugi pa medijska konstrukcija realnosti. Konstrukcija medijske realnosti vključuje zgoraj naštetе procese, medijska konstrukcija realnosti pa pomeni umeščanje medijske realnosti v vsakdanjik ljudi in procese učinkovanja medijskih produktov na posameznikove percepcije družbene realnosti.

3 Novica je vsebina poročevalskega žanra, je novo, ki se upoveduje na primer v vesti (Korošec 1998: 299, Laban 2007: 99). Oba avtorja (prav tam) opozarjata na neutemeljeno in neupravičeno postavljanje enačaja med novico in vestjo.

4 Fiske (prav tam) govori o paradigmatški in sintagmatični ravni interpretacije realnosti. Na paradigmatški ravni se dogajata selekcija in kategorizacija, na sintagmatični pa kombinacija in narativacija. Ko razlaga, da je novinar v središču konstruirane medijske realnosti, podobno piše Drametova (1992): konstrukcija novic se dogaja na podlagi zbiranja informacij, selekcije dogodkov in dejstev ter izbora žanra in uporabe jezikovnih sredstev. Enako menita tudi Polerjeva in Koširjeva (1996: 11): novinarski sporočanski proces obsega zbiranje in izbiranje informacij ter oblikovanje novinarskega sporočila.

bo poročal, pa se mora novinar vprašati, tako Erjavčeva in Poler Kovačičeva (2007: 106), „o katerih dogodkih naj bo javnost /.../ obveščena, da bo zadoščeno njeni pravici do obveščenosti.“ Novica torej ni enostavno to, kar se je zgodilo, ampak to, kar je vredno objave (Fowler 1993: 13), oziroma, kar zadovoljuje vsaj kakšnega od tako imenovanih dejavnikov objave vrednosti. Tako ni zunanja realnost tista, ki določa vsebino na primer TV Dnevnika, pravi Lutharjeva (1992: 17), temveč obratno: TV Dnevnik določa, kaj bo danes predstavljalo „zunanjo, golo resničnost“.

Johann Galtung in Mari Ruge (Fowler 1991: 13; Hartley 1982) veljata za pionirja v prepoznavanju dejavnikov, ki določajo, ali bo nek dogodek postal novica ali ne. Naštevata naslednjih dvanajst novičarskih faktorjev: (1) frekventnost; (2) velikost dogodka, vstopni prag; (3) nedvoumnost, jasnost; (4) smiselnost dogodka, ki se kaže bodisi v kulturni verjetnosti bodisi v relevantnosti; (5) predvidljivost ali željenost dogodka; (6) nepričakovanost, redkost dogodka; (7) kontinuiteta; (8) kompozicija; (9) povezanost z elitnimi narodi; (10) povezanost z elitnimi osebnostmi; (11) personalizacija (nanašanje na ljudi); (12) negativnost.

## 2) Kategorizacija

Kategorizacija deluje kot uokvirjanje, ki oblikuje konceptualno mrežo, znotraj katere so dogodki umeščeni in razumljeni. Kategorije služijo za razvrščanje novic v tematike, ki jih obravnavajo, in kot načela strukturiranja informativnih programov. Poleg tega pa tudi zamaskirajo družbeni postopek reprezentacije. Tematsko se novice po Hartleyu (1982: 38–39) razvrščajo v naslednje kategorije: notranja politika, gospodarstvo, zunanja politika, domače novice, priložnostne zgodbe in šport. V grobem pa jih lahko razdelimo na *hard news* (tehtne novice) in *soft news* (razvedrilne novice).

## 3) Upovedovanje

Upovedovanje novic zadeva kombinacijo in narativizacijo, vsebino in obliko novice, narativne konvencije in retorične strategije (Fiske 2004). Tudi tu prihaja do selekcije: izbrati je potrebno le določene kadre, le določene podatke iz vsega gradiva, ki ga je o nekem dogodku zbral novinar, izbrati je potrebno najustreznejša jezikovna sredstva itd. ter vse skupaj sestaviti v povezano celoto. Vedno pa – kot pravi Fowler (1993: 4) – obstajajo različni načini izrekanja iste stvari. Posledica tega so različne reprezentacije istih dogodkov. Recimo RTV Slovenija določen

dogodek predstavi drugače kot POP TV zato, ker pri poročanju uporablja drugačne retorične in narativne strategije ter aktualizira drugačne diskurze (Luthar 1998a: 181), kar kaže, da so medijske reprezentacije produkt medijskih institucij (Lacey 1998: 143).

Perovič in Šipkova (1998: 67–68) pišeta, da je vsako televizijsko poročilo pravzaprav mini celovečeren film, kvalitetno televizijsko poročilo pa da je kompilacija vseh zvrsti novinarskega sporočanja (anketa, izjava, pogovor), ki so nam na voljo, in različnih načinov uporabe slike (raznolikost kadrov). Labanova (2007: 106–119) televizijsko poročilo kot enega od osmih žanrov televizijskega novinarstva<sup>5</sup> z druge perspektive<sup>6</sup> opredeljuje kot

*obliko vnaprej pripravljenega televizijskega novinarskega besedila, sestavljenega iz začetka, jedra z morebitnimi tonskimi izseki in/ali raportom ter zaključka, ter vizualiziranega z gibljivimi podobami aktualnega dogajanja, arhivsko sliko, ki se sonanaša na brano besedilo, ali različnimi oblikami grafike. Televizijsko poročilo kot besedilo informativne zvrsti ne vsebuje komentarjev, mnenj in stališč novinarja.* (Laban 2007: 109)

Zgrajeno je po „kronološkem ali pomembnostnem vrstnem redu, največkrat pa sledi kronologiji dogodka, ki ga upoveduje“ (Laban 2007: 106)<sup>7</sup>. Večinoma je sestavljeno iz napovedi, ki jo prebere voditelj informativne oddaje, in delov kratkih branih besedil, ki se prepletajo s tonskimi izseki virov informacij, morebiti pa tudi z novinarjevim raportom. Nekaterim televizijskim poročilom je dodana še odpoved, ki jo izreče voditelj, nekatera pa so sestavljena le iz napovedi in branega besedila novinarja, vizualiziranega z gibljivo sliko ali grafiko (Laban 2007: 108). Napoved vsebuje osnovne informacije o dogodku, a ne odgovori na vseh pet (šest) novinarskih vprašanj (kdo, kaj, kje, kdaj, kako, (zakaj)), temveč ponudi tiste informacije, ki „ustvarijo informativni kontekst za prihajajoče televizijsko poročilo“ (Laban 2007: 111). To je s Hartleyevimi (1982: 118) besedami nekakšno ogrodje novice – uokvirjanje tematike, ki mu sledi povezovanje le-te z ostalimi momenti televizijske zgodbe. Jedro televizijskega poročila se tako navezuje na napoved,

5 Drugi televizijski žanri, ki jih je ob raziskovanju poročanja Televizije Slovenija in POP TV razbrala Labanova (2007: 95–149), so še televizijska vest (ki je lahko televizijska kratka vest, televizijska razširjena vest, televizijska vest ali televizijska vest v nadaljevanju), televizijska izjava, televizijska anketa, televizijski intervju, televizijski pregledni prispevek, televizijska reportaža in televizijska zgodba.

6 *TV novice* (1998) Tomaža Peroviča in Špele Šipek so priročnik za tvorbo in oblikovanje novic, knjiga Vesne Laban *Televizijsko novinarstvo: hibridizacija stilov in žanrov* (2007) pa teoretsko delo, ki se televizije loteva z znanstveno analizo televizijskega novinarskega diskurza.

7 Perovič in Šipkova (1998: 64) pišeta, da so televizijske novice grajene po načelu dramaturškega loka.

vanj pa so poleg novinarjevega besedila vključeni tudi tonski izseki ali, kot pravi Hartley (1982: 119), „dodani glasovi“ – to so izjave govorca ali vnaprej posnetega pogovora med novinarjem in virom informacij (Laban 2007: 113). „Uporaba tonskih izsekov povečuje verodostojnost novinarskih besedil ter jim podeljuje značaj nevtralne reprezentacije in zagotavlja nujen del avtentičnosti“ (Laban 2007: 116). Zaključek televizijskega poročila pa je pravzaprav vsebinsko zaokroževanje besedila, v katerem je podan pogled v prihodnost ali novinarjevo lastno mnenje (prav tam). Temu lahko sledi še odpoved, ki jo prebere voditelj in je največkrat sestavljena iz ene ali dveh povedi (Laban 2007: 118).

Vtis, da so novice zrcalo realnosti, se v informativnih oddajah ustvarja tudi na podlagi prepletanja dveh vrst glasov, ki se oglašata v pripovedovanju dogodkov, piše Hartley (1982: 107–108). V prvo skupino uvršča glasove voditeljev oddaj, komentatorjev in reporterjev ter jih imenuje institucionalni glasovi. V drugi skupini pa so glasovi intervjuvancev, anketirancev in glasovi ulice, ki jih avtor imenuje zunanji glasovi. Ti služijo za izražanje stališč in potrjujejo objektivnost institucionalnih glasov, hkrati pa so le-tem vedno na voljo za reinterpretacijo. Ko institucionalni glas pri upovedovanju novic uporablja zunanje glasove, „si jih prisvaja, da bi s kombinacijo institucionalnega diskurza in zunanjih diskurzov konstruiral vtis resničnosti, verodostojnosti, avtentičnosti in objektivnosti novic.“ (Luthar 1998b: 21)<sup>8</sup>

Pomembno vlogo v televizijskih poročilih odigravajo spremljajoče vizualne podobe, od katerih so močno odvisne reprezentacije dogodkov, zato MacGregor (v Laban 2007: 37) izpostavlja vlogo televizijskih snemalcev in montažerjev – vizualizacija je namreč odvisna od izbora kadrov, kotov, oddaljenosti kamere in montaže, ki delujejo kot „označevalci pomenov“ (prav tam). Uporaba, denimo, bližnjega plana<sup>9</sup> je pogosto povezana z neprijetnimi vprašanji (Cohen v Laban 2007: 39), čim večja razdalja med kamero in snemano osebo pa pomeni tem manjšo vključenost gledalca v dogajanje na televiziji (Laban 2007: 38). Rezi in različni načini kadriranja se, kot piše Labanova (2007: 40), povprečno pojavijo na vsakih sedem sekund, „kar pripomore k ohranjanju visoke stopnje vizualne stimulacije gledalca.“

Izbira dogodkov, ki bodo postali novica; selekcija izjav, podatkov in vizualnih

<sup>8</sup> Lutharjeva (1998) kot institucionalni glas vidi le glas voditeljev.

<sup>9</sup> Bližnji plan prikazuje človekovo glavo in vrat, lahko tudi del ramen. Druga kadri so še: splošni, daljni, srednji bližnji in skrajno bližnji. (Butler v Laban 2007: 37)

podob, ki bodo vključeni v predstavitev dogodka; razvrščanje novic v kategorije; izbira jezikovnih sredstev pri upovedovanju dogodka; ustvarjanje novinarskega sporočila; in tudi poročanje „v živo“ s terena ter kramljanje zunanjih in institucionalnih glasov – vse to so tehnike, s katerimi mediji konstruirajo dogodek. Ti postopki kažejo, da je reprezentacija dogodka že interpretacija, kar pa pomeni, da novice proizvajajo zgolj verzije realnosti in tako „izkrivljajo realnost“ (McQuail 1994: 255), ustvarjajo „iluzijo resničnosti“ (Van Dijk 1988: 86), simulirajo avtentičnost (Luthar 1998b: 36) in povzročajo „prevaro transparentnosti“ (Fiske 2004).

#### **2.1.1.1 Sodobni trendi: novice kot kramljajoč žanr in ljubljansko obarvane zgodbe**

*Novice imajo osrednjo ekonomsko vlogo za televizijske institucije. /.../ So blagovni znak institucije in pogosto glavni element njene korporativne identitete. Še vedno veljajo za enega osrednjih delov javnega diskurza, zato je preučevanje značilnosti televizijskih novic v določenem kulturnem prostoru hkrati preučevanje značilnosti javnega življenja v tem prostoru. (Luthar 1998b: 9)*

Odkar sta Galtung in Rugova načrtala temeljne novičarske faktorje, je preteklo že nekaj časa, v katerem so mediji postavili svoje nove, fluidne kriterije za poročanje o nekem dogodku. Erjavčeva (1998: 52) poleg profesionalnih dejavnikov objave vrednosti navaja še nekatere, ki danes vplivajo na izbiro dogodkov: želje in potrebe občinstva, prostorska in časovna omejitve novinarskega prispevka, razpoložljivost novic, politika posameznega medija in predvsem ekonomski dejavniki oziroma pritiski.

Lutharjeva (1998b), izhajajoč iz analize nekajtedenskega opazovanja televizijskih novic na TV Slovenija in POP TV, govori o transformaciji televizijskega žurnalizma v popularno kulturo. Ugotavlja, da so „televizijske novice vedno bolj kramljajoč, družabni žanr, kjer je osrednjega pomena komunikacija ne informacija, gledalci pa jih gledajo bolj ritualno kot instrumentalno“ (Luthar 1998b: 10). Bistvene spremembe pri televizijski reprezentaciji novic so po Lutharjevi (1998b: 7–10) med drugim naslednje: informiranje je drugotnega pomena za gledalce zabavnih novic; dogodki so upovedani kot dramatična zgodba ali moralna dilema in glavna naloga novic je – podobno kot v melodramatskih žanrih – moralna sodba o svetu;

personalizacija (dogodki so upovedani znotraj referenčnega okvira osebne izkušnje in zdravega razuma v jeziku, ki je blizu vsakdanji, vsem razumljivi govorici in simulira kramljajočo neposredno komunikacijo bralcev novic z gledalci); zabavne novice nadomeščajo obravnavo politike z obravnavo družbe; zasebno je politično (novice o družinskem nasilju ali družabnem življenju javnih oseb niso nič manj politično relevantne od novic o sferi državne in strankarske politike)<sup>10</sup>; poudarek je na vizualizaciji, ki simulira avtentičnost novic, „ki so bolj resnične od resničnosti“; itd. (prav tam).

*Ko novice dogodek pripovedujejo kot jasno polarizirano dramo o boju med dobrim in zlom, ko nam ponujajo moralno sodbo o svetu, ko estetska vizualizacija televizijskih novic lahko ustvarja občutek familijarnosti in zaupanja med tistim, ki novice bere, in gledalci v dnevni sobi in ko nam bere novice na intimno kramljajoč način ženska/moški, ki mu gre zaupati, saj v našem imenu preiskuje, išče in razkriva resnico, igrajo novice enako vlogo kot drugi psevdoterapevtski diskurzi v popularni medijski kulturi (Luthar 1998b: 11).*

Petkovičeva (2006: 15) ugotavlja, da v osrednjih poročilih tako na komercialni kot tudi na javni televiziji v Sloveniji med akterji dogodkov prevladujejo politiki, Prpič (2006: 107, 110) pa glede na rezultate analiz informativnih oddaj, ki so bile na sporedu marca 2006, dodaja, da je pogled na Slovenijo „ljubljsko obarvan“, saj je večina dogodkov, o katerih poročata TV Dnevnik in 24 ur, vezana na Ljubljano. Petkovičeva (prav tam) še opozarja, da bi si televizijske hiše (predvsem javna televizija) morale prizadevati, „da v svojih osrednjih poročilih obravnavajo več tem in akterjev zunaj politične arene, zlasti iz civilne družbe in manjšinskih skupnosti. Hkrati bi si morali prizadevati, da vključujejo več tem in prispevkov iz drugih regij in krajev, ne le iz Ljubljane.“

Erjavčeva in Poler Kovačičeva (2007: 109–111) poudarjata, da je sodobno sporočanje tržno novinarstvo, ki je redefiniralo novinarski sporočanski proces, v katerem se „novinar kot subjekt umika“, na njegovo mesto pa stopajo lastniki

---

<sup>10</sup> Danes stopa v ospredje predvsem etična dilema glede pogostega vdiranja v zasebnost, kar počnejo ne le rumeni, temveč tudi resnejši mediji. Zdi se, da najbolj zanimivo branje predstavljajo zgodbe o znanih ljudeh in njihovih zasebnih izkušnjah ali pripetljajih. Ni več najpomembnejše to, kar javne osebe počnejo v svojem delovnem okolju, temveč to, kar počnejo za vrati svojih domov. Vprašanje, ki se zastavlja ob takšnih prispevkih, je, ali objava informacij iz zasebnosti sovпада s ključno funkcijo medijev, da zagotavljajo tiste vsebine, ki jih javnost potrebuje, da lahko normalno deluje v demokratični družbi. V številnih primerih najbrž poznavanje podrobnosti iz zasebne sfere ljudi (četudi javno znanih) ni tisto, kar občinstvo potrebuje, ampak to, kar želi za plažno, razvedrilno branje. Etična dilema se pojavi zato, ker prihaja do kolizije dveh temeljnih človekovih pravic, to je pravice javnosti do obveščenosti in pravice posameznika do zasebnosti.

kapitala ter nosilci politične moči in oblasti.<sup>11</sup> V takšnem okolju novinar informacij ne zbira aktivno, kot to počne po normativnem modelu novinarstva, temveč mu jih „zainteresirani subjekti“ dostavijo. Tako medijem dnevni red postavljajo oglaševalci, službe za odnose z javnostmi, vplivni viri informacij in drugi. K dobičku naravnani medij posreduje teme, ki so zanimive za čim širši krog ljudi, o informacijah pa ne razmišlja profesionalno, temveč jih brez kritičnega premisleka posreduje naslovníkom kot novinarske, „premišljene“ informacije (prav tam).

---

<sup>11</sup> Lastništvo medijev je ključnega pomena za delovanje medijev (Keane 1992; Vreg 2000: 61). O tem pišejo na primer Sandra Bašič Hrvatín, Brankica Petković in Lenart J. Kučič v knjigi *Medijsko lastništvo: Vpliv lastništva na neodvisnost in pluralizem medijev v Sloveniji in drugih post-socialističnih evropskih državah* (2004).

### 3. DISKURZ

Pojem diskurz je bil deležen številnih definicij. Ker je kompleksen, ni sporazuma o tem, kaj je oziroma kaj natančno zastopa. Ker je pomemben element diskurza jezik, ga predvsem jezikoslovni pristopi omejujejo na izključno tekstualno-jezikoslovno dimenzijo, pri tem pa prezrejo njegovo družbeno razsežnost (Kamin 2004: 88). Vendar je diskurz širši pojem, saj – kot trdi Macdonaldova (2003: 1) – ne vključuje le komunikacijskih praks, temveč se nanaša na širše družbene in kulturne prakse. Ob pregledovanju definicij diskurza Torfing (1999: 85) ugotavlja, da je temeljna trditev teorije diskurza ta, da naša spoznavanja in govorni procesi postanejo pomenljivi le znotraj obstoječih diskurzov, ki imajo različne, zgodovinsko spremenljive strukturacije. Različne teorije diskurza, ki se napajajo v (post)strukturalističnem pojmovanju jezika, v glavnem povezujeta dve značilnosti, še pravi Torfing (1999: 84). Prva je vztrajanje pri spremenljivosti, druga pa naslanjanje na Saussurovo idejo o jeziku kot sistemu.

Diskurz je sklop pomenov, metafor, reprezentacij, podob, zgodb, izjav ipd., ki skupaj ustvarjajo posebno, določeno različico dogodka ali osebe (Burr 1998: 48). Je uporaba jezika (Fairclough 1995b: 55), ki pa je vedno odvisna od družbene izkušnje, ki mu daje smisel, od družbenega prostora, v katerem je ta smisel proizveden, in od jezikovnega ali označevalnega sistema, s pomočjo katerega je smisel proizveden in s pomočjo katerega lahko kroži (Fiske 1996: 268).<sup>12</sup> Zato je, kot piše Fiske (prav tam), diskurz družbeno proizveden način govora in razmišljanja o neki temi. Nanaša se samo na določen vidik nekega pojava ali dogodka in ga predstavi iz določenega zornega kota, zato je zgolj „omejena celota vedenja in načinov njegove rabe, poseben, prepoznan način pojmovanja pojavov, njihovega osmišljanja prek besed, podob in odnosov med njimi“ (Kamin 2004: 88) ter tvori specifična ogrodja mišljenja (Macdonald 2003: 1).

Diskurz ponuja le omejeno celoto vedenja zato, ker ga ne sestavljajo preprosti sklopi izjav, stavkov ali podob, temveč ga tvorijo tiste izjave, ki imajo pomen, moč

---

<sup>12</sup> Ko govorimo o jeziku, pojma na omejujmo samo na govorni in pisani jezik. Pojem se lahko nanaša tudi na fotografije (Macdonald 2003: 10) ali na televizijsko sliko in na neverbalno komunikacijo (Fairclough 1995: 54), pa tudi vse, kar nas obkroža, lahko jemljemo kot besedilo (Burr 1998: 51). Življenje kot besedilo, pravi Burrova (prav tam), pa je skrita metafora pristopa k diskurzu.

in posledice znotraj družbenega konteksta (Foucault v Kuhar 2003: 15). Diskurzi tako določajo, kaj se (ne) sme reči ali razmišljati, kako se (ne) sme to reči ali razmišljati in kdo (ne) sme izrekati mnenja ali sodbe o nekem pojavu (Kamin 2004: 88–89). Iz vsega tega izhaja – tako Kaminova (prav tam) –, da so za diskurze značilne tri tipične lastnosti, in sicer, da:

- 1) organizirajo načine, na katere mislimo nek fenomen, in načine, na katere se z njimi ukvarjamo;
- 2) so neločljivo povezani z interesi močnih posameznikov in družbenih skupin oziroma z odnosi moči in sociokulturnimi, družbenoekonomskimi razmerami;
- 3) so zaradi druge karakteristike živi organizmi, ki so nenehno podvrženi spremembam. Po mnenju mnogih teoretikov (npr. Kamin 2004: 90, Erjavec in Poler Kovačič 2007: 17) so prav spremembe edina stalnica diskurzov.

Ker diskurz združuje le izjave, ki jih izrekajo tisti, ki imajo v družbi moč in oblast, je po Foucaultu (v Kuhar 2003: 14) ena ključnih lastnosti diskurza njegova funkcija izključevanja. Vedenje je zato, kot trdi Kaminova (2004: 89), produkt družbenih odnosov moči, ki je vedno v interesu nekoga, kljub temu pa deluje kot nekaj naravnega in samoumevnega. Prihaja namreč do naturalizacije in nevtralizacije „resnice“, s čimer vedenje postaja zdrava pamet. S tem diskurzi delujejo ideološko (prav tam) in prispevajo k „produkciji in reprodukciji neenakih relacij moči med (na primer) družbenimi razredi, ženskami in moškimi ter etničnimi/kulturnimi večinami in manjšinami“ (Fairclough in Wodak v Kuhar 2003: 17; v Erjavec in Poler Kovačič 2007: 24). Za diskurze je značilna diskurzivna formacija ali konstrukcija, to je „skupina med seboj povezanih trditev o subjektu, ki določajo pomen, značilnosti in odnos do drugih diskurzivnih formacij“. (Erjavec in Poler Kovačič 2007: 18) Na primer diskurz o kriminalcih Romih je tesno povezan z dobrostjo in nedolžnostjo Slovencev.

Diskurzi pa niso sestavljeni le iz jezika, pišeta Erjavčeva in Poler Kovačičeva (2007:17–18), sklicujoč se na Fairclougha in Wodakovo, temveč tudi iz določenih institucionalnih in organizacijskih praks. So oblika družbene prakse (Fairclough 1992, 1995a, 1995b), „zmes materialnih praks in oblik jezika in znanja, pri čemer drug drugega podpirajo v nepretrganem krogu.“ (Erjavec in Poler Kovačič 2007: 18) Na primer pedagoški diskurz, piše Jackson (prav tam), ne zajema le jezika in

vsebine učnega načrta in učbenikov, temveč tudi fizično ureditev razredov, obliko tabel, filozofijo poučevanja, disciplinske ukrepe ipd.

Diskurz kot družbena praksa je konstitutiven za družbene identitete, družbene odnose ter sisteme vedenja in verovanja, kar se kaže na dveh ravneh. Prvič, na konvencionalni ravni, ker diskurz pomaga reproducirati in vzdrževati obstoječe družbene identitete. In drugič, na kreativen način, ker omogoča transformacijo teh identitet. Odnos med družbeno realnostjo in diskurzom je recipročen: diskurz sam oblikuje situacije, vedenja, družbene identitete in odnose med ljudmi, hkrati pa vse to oblikuje tudi njega (Fairclough 1995b: 55). Ali z drugimi besedami: diskurz oblikuje in konstituira subjekt, na katerega se diskurzi nanašajo, hkrati pa ga pozicionira v družbi (Foucault v Kuhar 2003: 15).

### 3.1 DISKURZ IN IDENTITETA

*Množična občila so torej kraj izrekanja najpomembnejših 'resnic' o svetu in o nas samih. Mediji namreč govorijo ves čas o tem, KDO smo in KAJ naj bi bili, kaj moramo postati, da se bomo skladali s podobami, ki so zavezujoče za ta naš čas in skupno globalno vas. (Košir 2003: 195).*

Mirjana Nastran Ule (2000a) v uvodu knjige *Sodobne identitete v vrtincu diskurzov* ponuja enostavno definicijo pojma identiteta. Pri tem se opira na oxfordski slovar angleškega jezika, ki, izhajajoč iz latinskega korena besede *identitas* (*idem* – isti), izpostavlja dva osnovna pomena pojma: koncept istosti (kar je nečemu identično) ali podobnosti in koncept posebnosti, razločevalnosti, razlike. Ta preprosta definicija Nastran Uletove (2000a: 2) se glasi: „identiteta kot način, na katerega se posamezniki ali kolektivitete razlikujejo v primerjavi z drugimi posamezniki ali kolektivitetami. Identitete so sestavljene iz podobnosti in razlik – to sta dinamična principa identitete in srce socialnega življenja“ (Nastran Ule 2000a: 2–3).

Tudi Južnič (1993: 11–12) piše, da je za osebno identiteto značilna dvojnost. Sestavljena je iz: 1) avtoidentifikacije, ki je tista identiteta, ki jo posameznik pripiše samemu sebi in o kateri sodi, da mu pripada, da je le njemu lastna; in 2) identifikacije, ki je posamezniku določena, kar pomeni, da mu jo prisodi ali določi družba. Posameznik namreč ni sam, „ni 'prosto lebdeč' in je vselej člen v zapleteni

družbeni organizaciji, v mreži raznovrstnih družbenih odnosov, v sistemu raznovrstnih ustanov“ (Južnič 1993: 12).

Nastran Uletova (2000a: 3) še opozarja, da je identiteta „nekaj aktivnega, ni preprosto tukaj, vedno mora biti ustvarjena, zasnovana. Je obenem praksa in proces /.../ Nikoli ni končana in nikoli dokončana“. Zaradi njene nefiksiranosti jo moramo obravnavati kot identifikacijo. (Pušnik 1999: 796)

Odločilno vlogo v razumevanju identitete oz. subjektivitete je odigral poststrukturalizem, ki temelji na prepričanju, da naša subjektiviteta ni biološko določena ali prirojena, temveč je produkt jezika (Erjavec 2005: 282). Tudi Burrova (1998: 51–54) in Luckmann (1991: 796) se pridružujeta tej tradiciji in pišeta, da naša identiteta temelji na jeziku.<sup>13</sup> Sestavljena je iz diskurzov, ki so nam v naši kulturi na razpolago (Burr 1998: 51). To so na primer diskurz materinstva, romantične ljubezni, šovinizma, avtoritete (Luthar 1998a: 8). Identiteta zato ne izvira iz posameznikove notranjosti, ampak iz družbene sfere, kjer ljudje plavajo v morju jezika in drugih znakov (Burr 1998: 53). „Sfera jezika, znakov in diskurza je za človeka kakor za ribo voda“ (Burr 1998: 54).

Subjekt konstituirajo diskurzi. Praktično to pomeni, da je človek tisto, kar se o njem ali o skupini, ki ji pripada, piše in govori; diskurz, ki o njem kroži, pa istočasno tudi določa njegovo mesto v družbi, pojasnjuje Kuhar (2003: 15). Potem je od diskurzov odvisno, kako družba sprejema posameznika ali skupino ljudi, kakšen odnos goji do njih ipd. Prekmurci so torej to, kar se o njih piše in govori ali kako drugače reprezentira. Ali natančneje: so tisto, kar o njih govori preostali del Slovenije, ki ima moč, ker je v večini.

Če naše identitete konstituirajo diskurzi, ki jih izrekajo tisti, ki imajo moč, potem je ideološki učinek reprezenatacij teh diskurzov nujno favoriziranje enih in izključevanje drugih identitet. Ali kot pravi Lutharjeva (1998a: 258): „Popularni mediji nam kot sredstva identitetne eksistence pripovedujejo, kdo so družbeni 'insiderji' in kdo 'outsiderji', prek svojih zgodb nam ponujajo modele ženskosti, moškosti, looserjev in uspešnežev ter s tem material za konstrukcijo individualnih

---

<sup>13</sup> Thomas Luckmann v članku *Jezik in osebna identiteta* (1991) proučuje slovensko identiteto in ugotavlja, da je ta močno povezana s slovenskim jezikom. O dejavnikih, ki so vplivali na oblikovanje prekmurske identitete, pa v svoji diplomski nalogi z nekega drugega zornega kota piše Aleksandra Rituper (1995).

in skupnostnih identitet.“ In v tem je velika moč diskurza.

### 3.2 NOVINARSKI DISKURZ

Medijski diskurz je diskurz, ki ga producirajo množični mediji. Toda mediji realnosti ne reprezentirajo zgolj s sebi imanentnim diskurzom (to je z medijskim diskurzom), temveč se ta – tako Vreg (2000: 60) – prepleta še z drugimi diskurzi. Novinarski diskurz razumem kot vrsto medijskega diskurza, katerega primarna funkcija je informiranje in ki je omejena na tradicionalno pojmovanje novinarstva, ki proizvaja *hard news* (tehtne novice) (Poler Kovačič 2004: 9) oziroma novice o političnih, družbenih in kulturnih dogodkih (Van Dijk 1988: 5). Novinarski diskurz razumem v skladu z Vregovo (2000: 60) opredelitvijo medijskega diskurza<sup>14</sup> kot hibrid, ki zadeva na eni strani novinarske norme, konvencije, žanre ipd., po drugi strani pa hkrati vključuje tudi druge družbene diskurze, ki se nanašajo na področja, o katerih novinar piše. Novinar tako pri upovedovanju realnosti hkratno posega na področje oblikovanja informacij, mnenj in orientacij; socialno področje (socializacija, socialna interakcija in integracija); in na vsa področja, ki izhajajo iz človekovih družbenih dejavnosti (politične, ekonomske, znanstvene, tehnološke, kulturne, izobraževalne, športne, verske in druge dejavnosti) (Vreg 2000: 60).

Erjavčeva in Poler Kovačičeva (2007: 105) ugotavljata, da je identiteta klasičnega novinarstva definirana predvsem kot obveščanje javnosti. McManus (1994: 24) na primer piše, da je ključna postavka novinarstva obveščanje javnosti o aktualnih vprašanjih in dogodkih, kar pomeni, da je, kot trdita Erjavčeva in Poler Kovačičeva (2007: 105), novinarstvo predvsem „dejavnost za obče dobro“. Novinarstvo je “družbena dejavnost, za katero so značilna zbiranje, selekcioniranje, oblikovanje in posredovanje informacij o dejstvih in mnenjih. Je prenos od drugih k drugim, od različnih virov informacij k številnemu oz. številnim občinstvom” (Košir 2003: 72). V središču trofaznega novinarskega sporočanja procesa, ki vključuje zbiranje informacij, izbor dogodkov in dejstev ter upovedovanje/oblikovanje novinarskega sporočila (Erjavec in Poler Kovačič 2007: 105), stoji novinar, ki „(i)zbira, sprašuje, povzema, obdeluje, spreminja, upoveduje ..., se odloča in ima nadzor nad sporočanjem procesom“ (Erjavec in Poler Kovačič 2007: 107). Končni produkt

<sup>14</sup> Vreg (prav tam) piše, da se medijski diskurz izraža predvsem v informativni funkciji, saj je ta osrednja funkcija množičnih medijev. K temu lahko dodam, da to osrednjo funkcijo znotraj množičnih medijev opravlja novinarski diskurz.

njegovega delovanja je novinarsko besedilo, katerega funkcija je po Koširjevi (1988: 19) „ažurno sporočanje o aktualnih dogodkih (pojavih) družbeno konstruirane stvarnosti tako, kakor so se ti zgodili v okviru kolektivnih mehanizmov percepcije, z določitvijo kraja, časa in nosilca(cev) dogajanja, ki morajo pripadati skupnemu referencialnemu univerzumu sporočevalca in naslovnika.“

McNair (1998: 4) novinarsko besedilo opredeljuje kot resnično sporočilo ali zapis novosti v družbenem svetu. Odlika kakovostnega novinarstva naj bi bila tudi objektivnost, toda objektivnost v skladu z mnogimi avtorji (npr. Košir 1988: 13; Erjavec in Poler Kovačič 2007: 139) razumem kot ideal, h kateremu mora novinar sicer strmeti, a se hkrati zavedati, da ga nikoli ne bo dosegel. Ker so mediji vedno v sponah dominantnih sistemov, namreč nikoli ne morejo delovati povsem neodvisno: „ni neideološkega, apolitičnega, nepristranskega sistema zbiranja in sporočanja novic“ (Gerbner v Košir 1988: 13). Vse, kar se izreka o svetu, je artikulirano s posebne ideološke pozicije (Fowler 1993: 10). Ker je nemogoče poročati z nikogaršnjega zornega kota, raje govorimo o mitu objektivnega sporočanja (Košir 1988: 11; Vobič 2006). Koširjeva (1988: 12) predlaga, naj se pojmi, kot sta objektivnost in resnica, umaknejo iz novinarskega diskurza. Zamenjajo naj jih „resnicoljubnost kot moralno načelo in pa točnost, pravilnost kot metodološka prvina“ (prav tam).

Koširjeva (1988: 40–42) vsem novinarskim besedilom pripisuje vplivajnsko funkcijo in trdi, da novinar vedno želi tako ali drugače vplivati na naslovnika. Glede na novinarjev odnos do predmeta upovedovanja avtorica (prav tam) loči dve osnovni funkciji novinarskih besedil: informativno in interpretativno. Prvo besedilom pripišemo takrat, ko novinar želi, da bralec/poslušalec/gledalec besedilo bere kot obvestilo o dogodku, drugo pa takrat, ko je novinar v tekstu prisoten s svojimi mnenji, ocenami, interpretacijami in subjektivno držo. Gre torej za delitev na osnovi prisotnosti oziroma odsotnosti avtorja v besedilu: medtem ko je v interpretativnih besedilih navzoč, je v informativnih odsoten. Glede na ti dve funkciji se novinarska besedila razvrščajo v dve novinarski zvrsti: informativno in interpretativno zvrst (Košir 1988: 42)<sup>15</sup>, med katerima mora biti stroga ločnica (npr. McNair 1998: 68), ki pa je danes pogosto zabrisana.

---

<sup>15</sup> Podobno Kalin Golobova (2003) govori o poročevalnih (informativnih) in presojevalnih (interpretativnih) novinarskih besedilih.

Novinarski diskurz se od drugih razlikuje tudi po navzočnosti avtorja na kraju dogodka oziroma po navajanju dokazil, ki jih izrekajo viri informacij (Erjavec in Poler Kovačič 2007: 141). Viri so ključnega pomena za novinarsko konstrukcijo realnosti (Van Dijk 1988). *Kodeks novinarjev Slovenije* (2002) v 4. členu od novinarja zahteva, da mora navajati vire informacij, saj si javnost na osnovi poznavanja vira ustvarja vtis o kredibilnosti npr. izjave, v izjemnih primerih (kadar pomembne informacije ni mogoče drugače pridobiti) pa kodeks dopušča tudi nenavajanje vira. Vendar, kot opozarjata Erjavčeva in Poler Kovačičeva (2007: 142), to ne pomeni, da lahko novinar to pravico poljubno izrablja in se izgovarja na zaupnost.

Avtorici (2007: 147) sicer razlikujeta uradne in neuradne vire. Uradni viri so predstavniki različnih institucij (javni funkcionarji, politični ali gospodarski oblastniki, predstavniki organizacij, društev ali združenj ipd.), neuradni viri informacij pa so osebe, ki so vpletene ali nevpletene v dogodke ali dogajanje (očitvidci, navadni ljudje, ljudje z ulice ipd.). Večina novic je danes rezultat rutinskega novinarstva (Luthar 1998a: 148; Bennett v Laban 2004: 44), z izrazom rutinsko zbiranje informacij pa označujemo pridobivanje informacij iz sporočil za javnost, uradnih zadev (sodni postopki, parlamentarna zasedanja, seje vlade itd.), novinarskih konferenc, javnomnenjskih glasovanj, tiskovnih agencij itd. (Erjavec in Poler Kovačič 2007: 148), torej iz skupka standardiziranih dejavnosti ter po vzorcu narejenih, ponavljajočih se postopkov in oblik, ki jih novinarji uporabljajo pri svojem delu (Laban 2004: 44). Številne raziskave tudi kažejo, da novinarji namige in ideje pogosto iščejo tudi pri drugih, konkurenčnih medijih (Laban 2004: 43), Labanova (2004: 110) pa opozarja tudi na nerazvidnost virov informacij v televizijskih novinarskih sporočilih.

Novinarski diskurz sooblikujejo tudi drugi družbeni dejavniki, na primer novinarska etika, vplivi političnih in ekonomskih elit, tehnološke zmožnosti in omejitve ipd. (gl. npr. McNair 1998; Erjavec in Poler Kovačič 2007). Lutharjeva (1992: 23) tako piše, da je televizijski diskurz tudi „celota zunajtelevizijskih tekstualnih praks“ in zadeva pravno ureditev televizijskih institucij in programske dokumente, delovanje skupin pritiska za spremembo v programu, razprave Sveta RTV o slovenskem televizijskem programu in njegovih kriterijih nastavljanja urednikov, časopisno pisanje o televizijskih zvezdah, akademski diskurz o televiziji in tudi zdravo človeško pamet, ki sodi o televiziji v različnih vsakdanjih socialnih interakcijah. To

opredelitev lahko v prilagojeni obliki prenesemo tudi na tiskane medije in radio.

## 4. STEREOTIPI

„Dejanski prostor, dejanski čas, dejanske številke, dejanske zveze in dejanska teža so izgubljeni. Perspektiva, ozadje in razsežnosti dejanja so izpuščeni in zamrznjeni v stereotipu.“ (Lippmann 1999/1992: 118)

Ker „[v] večini primerov ni tako, da najprej vidimo in potem določimo, ampak najprej določimo in potem vidimo“ (Lippmann 1999/1992: 79), saj večine dogodkov ne zmoremo sami izkusiti in smo se zato prisiljeni zanašati na informacije iz druge roke (Day 2003: 409), prihaja do „opisovanja ljudi na osnovi njihove skupinske pripadnosti“, to je stereotipiziranja (Ule 2000b: 156).

Eden prvih, ki so se ukvarjali s stereotipi, je bil Walter Lippmann (1999/1992: 86). Opredeljuje jih kot

*urejeno in bolj ali manj trdno sliko o svetu, ki smo ji prilagodili svoje navade, okus, zmožnosti, udobje in upe. Čeprav niso popolna slika o svetu, so vendarle slika o možnem svetu, ki smo se ji prilagodili. V tem svetu imajo ljudje in stvari svoj znani prostor in počnejo to, kar od njih pričakujemo. Tu se počutimo doma. Sem spadamo. Temu pripadamo, tukaj se znajdemo. Tu najdemo čar znanega, običajnega in zanesljivega; oblike in običaji so takšni, kot smo jih navajeni. In čeprav smo morali opustiti mnoge mamljive skušnjave, preden smo se zgnetli v ta kalup, se nam potem, ko smo po njem končno oblikovani, prilega tudi udobno kot star čevlji.*

„Stereotipi so izredno vztrajna verovanja. Širijo se od osebe do osebe in ljudje zanje ne potrebujejo empiričnih dokazil.“ (Pečjak 1995: 52) So „socialne sodbe, norme, vrednotenja“ in to je razlog njihovega socialnega in družbenega pomena (Ule 2000b: 162). Stereotipi se najpogosteje nanašajo na barvo kože, spol, delavski razred, starost, na izstopajoče družbene skupine (etnične skupine/manjšine, pubertetnike, tašče), socialno ali geografsko izolirane skupine (Romi, geji) (Perkins 2003: 81–82), pa tudi na ženske in duševno motene osebe (Day 2003: 411–418).

Stereotipi lastnosti ljudi zreducirajo na nekaj preprostih in bistvenih karakteristik (Hall 1997: 257) in so zato vedno poenostavitve (Dimbleby in Burton 1998: 181) ali

bolje „procesi poenostavljanja“ (Ule 2000b: 157).<sup>16</sup> So „bližnjica“, poleg tega pa tudi „trdnjava naše tradicije“, saj so garant za samospoštovanje in odsev naših lastnih sodb o naši veljavi, položaju in pravicah, pravi Lippmann (Lippmann 1999/1922: 86). Še več: stereotipi so po njegovem prepričanju bistveni del posameznikove osebne identitete in obramba njegovega položaja v družbi.

Tessa Perkins (2003) pojem glede na prvotne opredelitve redefinira. Nasprotuje predvsem trditvam, da so stereotipi poenostavitve. Bistvene karakteristike stereotipa so po Perkinsonovi (2003: 80) naslednje:

- 1) stereotip je skupinski koncept: opisuje skupine;
- 2) tudi vzdržujejo ga skupine;
- 3) reflektira rezultat manjvrednostne sodbe, a ni vedno napačen;
- 4) druga in tretja značilnost mu omogočata preprosto strukturo, ki pogosto prikriva njegovo kompleksnost;
- 5) obstaja velika verjetnost, da bodo družbeni stereotipi prevladujoče ovrednoteni;
- 6) stereotip je koncept in je tako kot drugi koncepti selektiven, kognitiven organizirajoč sistem in značilnost človeške misli.

Če ljudem neke lastnosti pripisujemo na podlagi njihove skupinske pripadnosti, delamo dve tipični napaki. Prvič, ljudi obravnavamo tako, da so bolj podobni članom svoje skupine in bolj različni od članov drugih skupin, kot so v resnici. In drugič, zaznavanje skupin je nujno pristransko in diskriminatorno, saj je naša skupina v naših očeh vedno boljša in sprejemljivejša od druge (Ule 2000b: 157). Da stereotipiziranje vodi v diskriminacijo, k predsodkom (Day 2003: 411) in patologijam (Ule 2000b: 157), je primarna skrb, ki jo vzbuja ta proces.<sup>17</sup> Kot nevarnost Pečjak (1995: 53) vidi tudi možnost, da stereotipi postanejo „samouresničujoče prerokbe, kar pomeni, da vplivajo na ljudi, da se zares vedejo v soglasju z njimi“. In kot piše Uletova (2000b: 161), so že klasične raziskave ugotovile, „da če posameznik ima stereotipe, potem jih tudi uporablja“.

---

<sup>16</sup> Gl. npr. Perkins (2003), ki stereotipe bolj vidi kot kompleksne, ne kot poenostavljene pojave, oziroma kot oboje.

<sup>17</sup> Stereotipov ne smemo enačiti s predsodki. Uletova (2000b: 164) predsodke opredeljuje kot »vrsto stališč, ki niso upravičena, argumentirana in preverjena, a jih spremljajo intenzivne emocije in so odporna na spremembe.« Zanje je značilna izrazita socialna komponenta, saj se lahko oblikujejo le v odnosih z drugimi. Gre za procese socialne kategorizacije objektov, pri katerih posameznik določeni osebi lastnosti pripiše zgolj na podlagi pripadnosti določeni (stigmatizirani) skupini.

## 4.1 STEREOTIPI O PREKMURJU IN PREKMURCIH

Seznam slovenske strokovne literature o stereotipih o Prekmurju in Prekmurcih je skorajda prazen. Navajam nekaj avtorjev, ki so k tej problematiki pristopali na različne načine, a hkrati opozarjam, da vsi ne govorijo o stereotipih v pravem pomenu besede. Navajam jih, ker mi bodo služili kot pomoč pri analizi televizijskih novic, ki sledi v raziskovalnem delu diplomske naloge.

Nekaj najpogostejših stereotipov o Prekmurcih našteva Anton Trstenjak (1991: 43–44,72), ki piše, da so prebivalci levega brega Mure pridni, prilagodljivi, skromni, verni, servilni, vedri in spontani, po drugi strani pa tudi nezaupljivi in nestalni in močno materialno kot tudi čustveno navezani na lastno zemljo. Musek (1994: 160–163) k temu dodaja še vestnost, zgovornost, zadržanost in praktičnost v kombinaciji z živahnim in zgovornim, surgentnim temperamentom. Isti avtor (prav tam) podaja še ugotovitve testnih analiz, v katerih so sodelovali srednješolci in na podlagi katerih je izdelal glavne značilnosti slovenskih regionalnih profilov. Pri vzorcu iz Prekmurja (natančneje iz Murske Sobote), piše Musek (1994: 162), izstopajo vestnost, discipliniranost, skromnost, praktičnost, živahnost, skupinska naravnost in konservativnost. Avtor (prav tam) priznava, da njegovi rezultati niso dovolj obsežni in zanesljivi, da bi jim lahko pripisovali kaj več od zgolj orientacijske vrednosti, in da le delno potrjujejo stereotipne predstave o prebivalcih slovenskih regij.

V nastajanju (december 2007) pa je knjiga, ki tematizira prekmursko kulturno dediščino in rekonstruira najpogostejše značilnosti popularne predstave o Prekmurju in Prekmurcih, poleg tega pa predstavlja še najznačilnejše poteze samostereotipizacije Prekmurk in Prekmurcev. Nosilec projekta je zgodovinar in predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti (SAZU) Oto Luthar, naslov knjižice bo *Prekmurje za začetnike*, raziskovalci pa naj bi zbrali 44 (samo)stereotipov – do septembra 2007 jih je bilo opredeljenih 29. Čeprav so poimenovani kot stereotipi, gre najbrž bolj za poizvedbo prvih asociacij na Prekmurje in Prekmurce. Te so: nerazvita pokrajina, strpnost, izseljenstvo, angleška kolonija, judovsko pokopališče, grad Gornja Lendava, Hadik, Borovo gostüvanje, dobra hrana, bujta repa, bučno olje, prekmurska gibanica, mlin na Muri, mrtvice, Bukovniško jezero, poplavni gozd, črna jelša, plavček, štoklja, rotonda, večjezičnost, interkulturnost, terme, Vlado Kreslin, lončarji, tovarna oblačil

Mura, tovarna oblačil, narečje in zlata mrzlica.

Novak (v Trstenjak 1991: 43–44) piše, da je odgovore o prekmurskem značaju (katerega nekatere poteze Trstenjak (prav tam) označi za stereotipe) potrebno iskati v njihovi zgodovini, veri in zemlji. Poudarja tudi, da je „[p]opolna politična in kulturna ločenost od ostalih Slovencev ter odvisnost od Madžarov rodila zavest narodne osamljenosti /.../ Iz istega vzroka je bil normalen kulturni razvoj nemogoč zaradi absolutne veljave in premoči tujega jezika.“

## 4.2 STEREOTIPI V LUČI NOVINARSKE ETIKE

Ko govorimo o stereotipih v novinarstvu, stopamo tudi na področje novinarske etike. *Kodeks novinarjev Slovenije* (2002) namreč v 23. členu narekuje izogibanje stereotipom in izrecno prepoveduje spodbujanje nestrpnosti, nasilja in diskriminacije, ki so lahko posledica te uporabe:

*Novinar se mora izogibati rasnim, spolnim, starostnim, verskim, etničnim, geografskim stereotipom ter stereotipom, povezanim s spolnimi nagnjenji, invalidnostjo, fizičnim videzom in socialnim položajem. Spodbujanje k nasilju in nestrpnosti, diskriminacija na podlagi spola, pripadnosti etnični, verski, socialni ali narodni skupnosti, žalitev verskih čustev in običajev ter netenje mednacionalnih trenj je nedopustno.*

Izogibanje stereotipom narekujejo tudi *Poklicna merila in načela novinarske etike v programih RTV Slovenija* (2000)<sup>18</sup>, kjer je v razdelku Odnos do nekaterih posebnih skupin poslušalcev in gledalcev rečeno, da o predsodkih in pomanjkljivostih novinarji morajo poročati, kadar ti obstajajo, ne smejo pa jih gojiti in podžigati. *Poklicna merila* med posebnimi skupinami občinstva izpostavljajo ženske, invalide, spolne manjšine in starejše osebe. „Programi RTV Slovenija naj ne razglašajo Romov za kriminalce, žensk za gospodinje, pogrešanih ljudi za žrtve, homoseksualcev za neplodne, starih ljudi za nesposobne ali ljudi katerega koli poklica, nagnjenja ali načina življenja za ljudi, ki si zaslužijo posmeh. Ljudje naj nastopajo v vseh možnih vlogah, ki odsevajo realnost,“ je rečeno v kodeksu RTV Slovenije.<sup>19</sup>

<sup>18</sup> Smernic iz *Poklicnih meril in načel novinarske etike RTV Slovenija* sicer v raziskovalnem delu diplomske naloge ne bom posebej upoštevala, saj bom analizirala prispevke komercialne televizije. Omenjam jih zgolj za primerjavo.

<sup>19</sup> *Poklicna merila in načela novinarske etike RTV Slovenija* (2000) upravljanju s stereotipi posvečajo

Mediji stereotipe reprezentirajo zaradi preprostosti njihove uporabe. Dobro jim služijo pri „obvladovanju kompleksne realnosti“ (Ule 2000b: 157). Vsekakor je lažje reprezentirati stereotipe, kot karakterje opisovati bolj kompleksno in jih podajati v vsej njihovi popolnosti (Dimbleby in Burton 1998: 181). Medijem Dimbleby in Burton (prav tam) sicer pripisujeta krivdo za utrjevanje stereotipov, vendar menita, da jih niso izumili sami: uporabljajo jih zato, ker je znano, da jih uporablja in razume celotna družba. Kajti „za stereotipe je značilno, da jih ni treba posebej utemeljevati, ker 'vsakdo ve, kdo so oni!'“ (Pečjak 1994: 141).

Day (2003: 409–410) opozarja, da imajo ustvarjalci medijskih vsebin zaradi neizpodbitnega vpliva stereotipov na kulturo moralno dolžnost, da razlikujejo med stereotipi in realnostjo ter da se borijo zoper stereotipne podobe, ki so lahko usodne za diskriminacijo realnega sveta. Obenem se zaveda, da so nekateri stereotipi v medijih neizogibni, zato priporoča, da se sprejmejo vsaj strategije za boj zoper izrazito napadalne, žaljive in nepoštene stereotipe o določenih družbenih segmentih.

Etična dilema v zvezi s stereotipi se pojavi takrat, ko stereotipiziranje vodi k družbeni nepravičnosti. Če namreč druge sodimo glede na stereotipe, ki krožijo o skupini, ki ji pripadajo, spodkopavamo njihovo pravico do samodoločitve (*self-determination*), poleg tega pa s takšnim početjem ne ravnamo pošteno in iskreno. V enakopravni družbi so zato stereotipi vselej nepravični (Day 2003: 409–410).

---

precej več prostora kot *Kodeks novinarjev Slovenije* (2002) in navajajo nekaj konkretnih nasvetov.

## 5. ANALIZA TELEVIZIJSKIH NOVIC O PREKMURJU

### 5.1 KRITIČNA DISKURZIVNA ANALIZA

V diplomskem delu se metodološko opiram na kritično diskurzivno analizo, katere utemeljitelj je Norman Fairclough. Kritična diskurzivna analiza (KDA) je tip analize diskurza, ki se ukvarja z družbenimi problemi in političnimi zadevami. Osredotoča se na odnose moči in dominantnosti v družbi: primarno se posveča zlorabi družbene moči, dominantnosti in neenakosti, kot jih v določenem družbenem in političnem kontekstu producirajo, reproducirajo ali omejujejo besedila in govori (Van Dijk 1998, Wodak 2006: 4). Na ta način želi KDA razumeti in izpostaviti družbeno neenakost in se ji upreti (prav tam) in je kot taka „protidiskriminatorna politična znanstvena praksa“ (Kuhar 2003: 18). Ima „jasne politične cilje“: z analizo besedil želi razkriti „sisteme zatiranja ljudi v določenih družbenih strukturah.“ (Kuhar 2003: 17)

KDA se od drugih diskurzivnih analiz razlikuje po tem, da ji ne gre zgolj za jezikovno analizo teksta, temveč tudi za analizo konteksta, pri čemer se tekstualna analiza nanaša na različne ravni strukture diskurza, kontekstualno dimenzijo pa zanimajo kognitivni procesi, reprezentacije ali družbeno-kulturni faktorji (Van Dijk 1988: 25). Ob tem jo zanimajo družbene spremembe (Kamin 2004: 91–92). Fairclough (prav tam) tako združi dvoje: prvič želi ugotoviti, „kako so spremembe jezika in uporabe jezika povezane s širšimi družbenimi in kulturnimi spremembami“; drugič pa si prizadeva razviti „temu primerno družbeno kritiko“.

Osnovna vprašanja, na katera skuša odgovoriti KDA, so po Wodakovi (2006: 5–6), kako prihaja do naturalizacije ideologije; katere diskurzivne strategije legitimirajo nadzor ali naturalizirajo družbeni red; kako se moč izraža lingvistično; kdo ima dostop do katerih orodij moči in nadzora; kdo je diskriminiran; kdo razume določen diskurz, kako ga razume in kakšne so posledice tega razumevanja itd.

Wodakova in Fairclough (Fairclough 1995a: 33–34; Režek 2005: 13–14; Van Dijk 1998; prim. Wodak 2006: 6–7) naštevata naslednjih osem osnovnih načel KDA:

- 1) KDA se ukvarja z družbenimi problemi, ne z rabo jezika samo na sebi – zato je interdisciplinarna;
- 2) odnosi moči so povezani z diskurzom;
- 3) diskurz konstituira družbo in kulturo ter obratno: družba in kultura konstituirata diskurz;
- 4) raba jezika je lahko ideološka – dokaz za to najdemo v analizi teksta, njegovi interpretaciji, recepciji in njegovih družbenih učinkih;
- 5) diskurz je zgodovinsko pogojen in je lahko razumljen le v kontekstu;
- 6) povezava med družbo in tekstom je posredna;
- 7) diskurzivna analiza je interpretativna in pojasnjevalna;
- 8) diskurz je oblika družbene akcije – KDA je družbena znanstvena disciplina, ki se ukvarja s praktičnimi družbenimi vprašanji.

Fairclough (1995b: 56) pravi, da se analiza kakršnegakoli diskurza (tudi medijskega) dogaja na dveh ravneh: na ravni diskurzivnega dogodka in na ravni diskurzivnega reda. Diskurzivni dogodek je konkreten produkt rabe jezika, to je besedilo (Fairclough 1995b: 56–57). V moji diplomski nalogi so to televizijski prispevki o Prekmurju. Red diskurza (ali diskurzivni red) pa so diskurzi in žanri znotraj družbene institucije. Diskurz je jezik, uporabljen pri reprezentaciji dane družbene prakse, ki konstituira pomen, in je družbena praksa, žanr pa je konstitutivni del neke družbene prakse, je določen način rabe jezika (Fairclough 1995b: 56). Pojma diskurz ne omejujem le na jezik kot *parole*, temveč ga, kot že rečeno, razumem v skladu z definicijo Macdonellove (1986: 4), torej kot vse, kar ima pomen.

Fairclough (1992, 1995a, 1995b) razvije tridimenzionalni model za KDA. Diskurz ali diskurzivni dogodek lahko analiziramo na treh ravneh, in sicer kot: 1) jezikovno besedilo (*language text*), 2) diskurzivno prakso (*discourse practice*) in 3) družbeno prakso (*sociocultural practice*). KDA vključuje lingvistični opis teksta, interpretacijo razmerij med diskurzivnim procesom in tekstom ter pojasnitev razmerja med diskurzivnim in družbenim procesom. (Fairclough 1995a: 2, 97)

Analiza jezikovnega besedila je analiza besedišča, semantike, stavčne gramatike, gramatike besednih zvez, fonologije, organizacije besedila (povezanost stavkov med seboj). Je analiza oblike in pomena (Fairclough 1995b: 57). Tekst lahko

analiziramo na podlagi sedmih vodil: besedišče<sup>20</sup> (analiza posamezne besede – besedišče je pomembno predvsem z vidika alternativnih besed (zanima nas, kako bi lahko nekaj povedali drugače) ter njihovega političnega ali ideološkega pomena), gramatika (analiza kombinacije besed v stavku), vezljivost (analiza povezanosti stavkov in povedi), struktura teksta (analiza večje enote besedila, npr. poglavja), kontekst (analiza celotne družbene prakse, katere del je diskurz), moč izražanja (analiza družbene vloge teksta) in intertekstualnost (analiza delov drugih tekstov, ki so vključeni v analizirani tekst) (Fairclough 1992: 75–84). Analizo teksta pa tako kot prisotnost določene besede, pomena ali konteksta zanima tudi odsotnost posameznih naštetih enot (Fairclough 1995b: 58).

Pri analizi teksta je nujno potrebno imeti v mislih, da ima sleherno besedilo multifunkcijski značaj, saj se v njem simultano prepletata proces spoznavanja in reprezentacije sveta ter proces družbene interakcije (Fairclough 1995a: 6). Fairclough (prav tam) zato trdi, da jezik in tekst delujeta sočasno, in sicer: 1) pomensko (*ideationaly*) v reprezentaciji izkušenj in sveta; 2) medosebno (*interpersonal*) v družbeni interakciji med družbenimi subjekti, ki so del tega diskurza; in 3) tekstualno (*textually*) v povezovanju delov teksta med seboj v koherentno celoto in v povezovanju teksta s kontekstom.

Analiza diskurza kot diskurzivne prakse obsega analizo procesa produkcije, potrošnje in distribucije teksta (Fairclough 1995a: 2). Zanima se za institucionalne procese, torej za procese, ki se dogajajo na primer znotraj medijske hiše (uredniški posegi v produkcijo medijskih tekstov) ali v domači hiši (gledanje televizije ustreza rutinam gospodinjstva), in je pozorna na to, kako besedilo kroži. „Ta analiza vključuje natančno pojasnilo načina produkcije in interpretacije tekstov ter analizo, ki se osredotoča na odnos med diskurzivnim dogodkom in diskurzivnim redom, /.../ in na vprašanje, katere diskurzivne prakse vključuje diskurz in v kakšni kombinaciji.“ (Režek 2005: 15)

Diskurzivna praksa je lahko na primer novinarstvo, odnosi z javnostmi ipd. (Čuček 2005: 35) Ima povezovalno vlogo med tekstualnim, družbenim in kulturnim, med tekstem in družbeno prakso (Fairclough 1995b: 59–60).

---

<sup>20</sup> Izbira besed je ključnega pomena v predstavljanju nekega dogodka ali pojava javnosti preko novic, trdi Erjavčeva (v Bučar-Ručman 2006: 120), saj kaže na ideološko držo določene medijske hiše, predvsem pa novinarja.

Analiza družbene prakse diskurzivnega dogodka pa vključuje analizo družbenih okoliščin. Po navadi je potrebno upoštevati vsaj tri: politične, ekonomske in kulturne (Fairclough 1995b: 62). „Študija družbenih praks novinarskega diskurza predpostavlja dialektično razmerje med novinarstvom in družbo, tj. obojestransko razmerje, v katerem družbeni svet in novinarstvo vplivata drug na drugega.“ (Erjavec in Poler 2007: 89) Vprašanje, na katero skuša odgovoriti analiza družbene prakse, je, „kako se diskurzivne spremembe izražajo v družbi, in obratno, kako se spremembe v družbi izražajo v diskurzih. /.../ [a]li neka diskurzivna praksa /.../ reproducira obstoječi red diskurza /.../ in tako prispeva k ohranjanju statusa quo v družbi ali ga spreminja in tako prispeva k družbenim spremembam. Katere so na primer politične in družbene posledice obravnavane diskurzivne prakse?“ (Čuček 2005: 42)

## **5.2 ANALIZA TELEVIZIJSKIH PRISPEVKOV O PREKMURJU V ODDAJI 24 UR**

V raziskovalnem delu diplomske naloge obravnavam sto televizijskih prispevkov, ki jih je v letu 2005 za oddajo 24 ur na POP TV pripravilo pomursko dopisništvo te televizije. Avtor prispevkov je novinar Marjan Maučec. Vseh prispevkov je bilo v omenjenem letu 114, vendar jih 14 zaradi manjkajočega besedila ali datuma izpuščam. Prispevkov je relativno veliko (povprečno so se pojavljali pogostejše kot vsak tretji dan), vendar menim, da so k temu prispevali predvsem poskusi urejanja državne meje z Republiko Hrvaško, s čimer je Prekmurje – oziroma natančneje sporno območje pri Hotizi – po daljšem medijskem molku o neurejenosti državne meje na tem mestu vstopilo na področje zunanje politike in s tem v določenem obdobju avtomatsko postalo novica – o meji s Hrvaško je govora v 20 od 100 prispevkov (20%).

Analiza temelji na vzvodih Faircloughove kritične diskurzivne analize in vključuje (1) analizo teksta, ki je razdeljena na lingvistično analizo in analizo vizualnih podob, (2) analizo diskurzivne prakse, ki zajema proces produkcije novic na POP TV in novinarjevo videnje tega procesa, ter (3) analizo družbene prakse, kjer je predstavljeno Prekmurje.

## **5.2.1 ANALIZA TEKSTA**

Na podlagi analize teksta bo mogoče definirati nekaj najpogostejših medijskih stereotipov o Prekmurju in Prekmurcih. Potreba po opredelitvah stereotipov o Prekmurju se je pojavila zato, ker prvotni načrt, tj. v televizijskih prispevkih preveriti (ne)obstoj stereotipov o Prekmurju in Prekmurcih, ki jih navaja znanstvena literatura, ni bil možen zaradi odsotnosti te literature v slovenskem prostoru. Pri analizi me je zanimalo, kakšen pomen tvorijo jezikovne oziroma slikovne enote, moja pozornost pa je bila usmerjena na konotativne pomene teh enot, torej na dodatni, na prvi pogled pogosto zabrisan pomen besede ali podobe, ki zahteva branje besedil in slik „med vrsticami“. Pri tem sem se naslanjala na Barthesovo (1964/1990: 137–138) analizo mitov v postmodernej družbi. Ta je, izhajajoč iz analize, ki je pokazala, da so običajnosti vsakdanjega življenja polne pomenov, definirala dihotomijo denotacija – konotacija. Medtem ko je denotacija opisna ali dobesedna raven pomena, o katerem se strinjajo vsi pripadniki neke kulture, trdi Barthes (prav tam), je konotacija povezana z asociacijami. Pri njej se označevalec nanaša na neko širšo raven pomenov v določeni kulturi in družbi, na primer na vrednote, verovanja, stališča in ideologije (Stankovič 2002: 34). Ker je povezana z asociacijami, konotacija predpostavlja različne interpretacije določenih znakov in ne more biti nikoli napačna. Potemtakem obstaja več konotativnih branj, zato so ugotovitve analize tudi iz tega razloga izrazito avtorsko delo.

Lingvistična analiza je bila narejena na makro in mikro ravni. Na makro ravni je zajela pregled tem, ki se pojavljajo v prispevkih o severovzhodu Slovenije, na mikro ravni pa me je zanimal izbor posameznih besed, s katerimi so ljudje in okolje poimenovani. Analiza vizualnih podob je bila v diplomsko delo vpeljana zaradi pomembne funkcije, ki jo opravljajo slikovne podobe pri prepričevanju občinstva, da so novice kredibilna upodobitev realnosti (Hardt 2002: 323). Opazovani so bili slikovni znaki in ugotovljena njihova možna konotativna sporočila.

V nadaljevanju bodo prispevki označeni s številkami v oklepaju, dobesedni navedki pa z ležečo pisavo.

### **5.2.1.1 Teme**

Tema je pravzaprav vsebina besedila ali v tem primeru vsebina posameznega

televizijskega prispevka. Je nekakšen povzetek ali skupek najpomembnejših informacij, ki jih prispevek zajema (Van Dijk 1988: 31). Medijske teme govorijo o tem, kateri dogodki, ki se zgodijo v Prekmurju, so pomembni oziroma, kaj ima novičarsko vrednost. Rezultati analize so torej pokazali, kdaj nek dogodek, ki se zgodi v Prekmurju, postane novica. POP TV izbor tematik oziroma delo svojega dopisnika iz Pomurja na spletni strani opredeljuje takole: „V najmanj razviti slovenski pokrajini se ne rojevajo veliki dogodki, zato o njih tudi ne poroča. Je pa zato veliko manjših, a človeško toliko bolj zanimivih in tudi pretresljivih zgodb, predvsem o 'malih ljudeh' in njihovih težavah. Ker živi v Prekmurju velika večina slovenskih evangeličanov, pa tudi skoraj vsi pripadniki madžarske manjšine, posebno pozorno spremlja tudi njihovo problematiko.“ (POP TV 2007a)

POP TV je objavil prispevke šestih različnih tematskih kategorij. Najpogosteje je objavil prispevke o naslednjih področjih: zunanja politika, pri kateri je vedno razen v dveh primerih govora o meji z Republiko Hrvaško (20 prispevkov), pravosodje (15 prispevkov), kmetijstvo (12 prispevkov), tekstilna industrija (11 prispevkov), promet (9 prispevkov) in kultura (6 prispevkov).

Prispevki o slovensko-hrvaški meji obravnavajo mejo pri Hotizi oziroma na območju spornega zaselka Mirišče in nenehnih konfliktih, ki se pojavljajo v zvezi z njo in postajajo, kot pravi novinar, za *hrvaško in slovensko oblast prava mora* (9). Gre za zgodbe o zaplembi broda na reki Muri, obnovi protipoplavnega nasipa, gradnji mostu ipd. Veliko število prispevkov s sodišč ne preseneča, saj so kazniva dejanja in z njimi povezane zgodbe – kot že rečeno – vseslovenski oziroma globalni trend v televizijskih novicah. Gre predvsem za razvpita sojenja za umor, in sicer za primer Milice Makoter, Saška Cenerja ter matere in sina Todorovič. Prispevki o kmetijstvu se navezujejo na različne teme, ki pa so vse povezane s težavami v tem sektorju. Govorijo o zapletu okrog subvencij, ki jih kmetje niso prejeli oziroma so prejeli, kot pravijo, *kost za glodati* (4); o zapiranju tovarne sladkorja Ormož (19); o nizki ceni pšenice in rži (22, 26, 31); o od toče uničenemu pridelku kmetov in zavarovalniških odškodninah (29); o kmetijsko-živilskem sejmu v Gornji Radgoni (42); o tem, ali je uporaba topa za plašitev škorcev v vinogradu, kršitev javnega reda in miru ali ne (53); o *telečjem zapletu* v zvezi s teleti iz Romunije (99); o ribolovu na ozemlju, za katerega ni povsem jasno, ali je hrvaško ali slovensko (60) in podobnem. Prispevki o tekstilstvu so tako močno zastopani predvsem zaradi afere sedaj že nekdanjega podjetja Koncept Optimum iz Lendave

(12, 17, 47, 50, 85, 96, 98). Gre za primer nerednega izplačevanja plač zaposlenim, domnevnega osebnega okoriščenja direktorja podjetja in stavke delavk, kar pripelje do zaprtja in propada tovarne. Dva prispevka s področja tekstilne industrije sta posvečena tovarni oblačil Mura (97, 112). Največ prispevkov o prometu se nanaša na tovarni promet, težave, ki ga ta povzroča, in na probleme, ki jih imajo prevozniki (73, 91, 114). Poleg tega ti prispevki obravnavajo na primer še dan prometne varnosti, ki ga je organizirala policija (2), prometne nesreče (95), gradnjo avtoceste (62), cesto, ki je po obilnih padavinah neprevozna (33), in podobno. Šest prispevkov uvrščam na področje kulture. Dva govorita o snemanju filma Branka Đurića v Prekmurju (54, 57), dva o novem prekmurskem prazniku (51, 52), eden o Borovem gostüvanju (72), eden pa o umetniškem projektu Gibanica, v katerega so se vključili tudi tujci (21).

Trikrat je govora o kaznivem dejanju: enkrat o kaznivem dejanju umora (7), enkrat o prevarah pri plačilih na obroke (15) in enkrat o domnevno nezakonitem prilaščanju gramoza (16). Madžarska manjšina, ki živi na prekmurskem ozemlju, je v letu 2005 bila v televizijskih novicah na POP TV omenjena trikrat, dvakrat v zvezi s sodnim postopkom (6, 39) in enkrat v zvezi s prekmurskim praznikom (51). Če izznamemo prispevke o sodnih postopkih, v katere so vključeni tudi Romi, o tej manjšini govorijo trije prispevki. Eden o sožitju z Romi na Osnovni šoli Murska Sobota II. (94), eden o občinskih podporah Romom (75) in eden o meddržavnem sodelovanju med romskimi skupnostmi (61). O evangeličanih POP TV v letu 2005 ni poročal – izjema je le voščilo evangeličanskega škofa Geze Erniše ob Veliki noči, ki ga analiza izpušča, saj je bila na razpolago le škofova izjava brez dodatnega novinarjevega besedila.

Ugotavljam, da je POP TV objavil prispevke o Prekmurcih in Prekmurju predvsem takrat, ko se je zgodilo kaj negativnega<sup>21</sup>. Takšni so prispevki o težavah kmetov, o sodnih postopkih, propadanju tovarne Koncept Optimum, o slabo urejenih prometnih vprašanjih in drugem, pa tudi pri poročanju o vprašanjih slovensko-hrvaške meje je tematski poudarek predvsem na problemih, čeprav gre tu za obče slovenski interes. Z izjemo slednje teme gre velikokrat za „melodrame“, preproste in vsem razumljive zgodbe o pretresljivih izkušnjah navadnih ljudi. Medijsko pojavljanje Prekmurja in Prekmurcev je torej omejeno na poenostavljene ruralne in

21 Fiske (2004) ob tem dejavniku objave vrednosti pravi, da je pri branju novic pri občinstvu prisotna misel, da življenje teče gladko, upošteva zakone ipd. Vendar ta misel zgolj govori o tem, kakšno naj bi življenje bilo, pri tem pa uteleša ideologijo dominantnega razreda.

marginalne zgodbe, ki pripovedujejo o problemih tega območja in ljudi, ki tu živijo in s katerimi se občinstvo lahko z lahkoto identificira.

Dogodki, ki so se leta 2005 zgodili v Prekmurju, so torej postali televizijske novice predvsem zaradi ustrežanja štirim dejavnikom objavnne vrednosti: personalizaciji, negativnosti, kontinuiteti in nedvoumnosti. Glede na Hartleyeve (1982: 38–39) skupine novic in neupoštevaje novice o slovensko-hrvaški meji, pa bi jih večinoma lahko uvrstili med domače novice in priložnostne zgodbe.

### **5.2.1.2 Poimenovanja**

Lingvistična analiza na mikro ravni zadeva analizo poimenovanja, ta pa pregled in interpretacijo v prispevkih uporabljenih besed in besednih zvez, s katerimi so poimenovani in opisani ljudje, dogodki, pojavi in kraji. Moja pozornost je bila torej usmerjena na samostalnike, pridevnike in druge besedne vrste, ki so jih izrekli govorci v prispevkih (bodisi novinar bodisi Prekmurec bodisi Nepremurec), pri čemer je analiza grafične opreme (analiza poimenovanja govorcev, ki se pojavi v podnapisih istočasno z izjavo vira) bila izpuščena, saj je analizirani prispevki niso vsebovali. Natančen pregled nad govorci v prispevkih o Prekmurju je zato okrnjen, saj so akterji zaradi manjkajočih podatkov v nadaljevanju v več primerih poimenovani zelo splošno. Delo opušča tudi analizo besedišča napovedi prispevka, ki ga izreče voditelj ali voditeljica v studiu, saj je bilo na razpolago golo novinarjevo poročilo, kakršnega je pomursko dopisništvo poslalo v Ljubljano na POP TV, kjer je dobilo ustrezno grafično opremo.

Opazovanja poimenovanja ljudi in okolja so izredno pomembna, kajti „[n]ačin, kako so ljudje poimenovani v novinarskem diskurzu, ima pomemben vpliv na način, kako so ljudje zaznani in upoštevani v družbi“ (Richardson v Erjavec in Poler Kovačič 2007: 56). Pri tem je potrebno poudariti, da ima novinar vedno na voljo več besed za poimenovanje posamezne stvari ali osebe, snemalec prispevka pa celo paleto podob, ki jih lahko ujame. Med razpoložljivimi besedami in podobami lahko svobodno izbirata. Kot pravi Fowler (1993: 4), vedno obstajajo različni načini izrekanja iste stvari, za določenega pa se tvorec besedila vedno odloči z razlogom, in ne zgolj naključno. Razlike v ubeseditvi, še meni Fowler (prav tam), utelešajo ideološke posebnosti. Pri izbiri med množico besed, ki jih ima na

razpolago, pa naj bi novinar vendarle bil omejen, in sicer s pravili novinarskih žanrov, profesionalnih novinarskih standardov in etičnega kodeksa slovenskih novinarjev. Pri analizi besedišča stopa v ospredje predvsem spoštovanje značilnosti novinarskih zvrsti, ki novinarjevo jezikovno svobodo omejuje še posebej takrat, ko ta ustvarja prispevke informativnih novinarskih zvrsti, za katere je značilna odsotnost avtorja v besedilu (Košir 1988). Te pa po Korošcu (1998: 13–29) zahtevajo uporabo stilno nezaznamovanih besed in besednih zvez ter avtomatiziranih jezikovnih sredstev (to so v novinarskem diskurzu ustaljena jezikovna sredstva: kot smo že poročali; STA poroča ipd.), medtem ko je uporaba aktualiziranih sredstev (to so nova, nenavadna, sveža sredstva: arhaizmi, neologizmi, ekspresivne stilne besede, frazeologemi, metafore, metonimije, nižje pogovorne besede, narečne besede ipd.) rezervirana za interpretativne novinarske zvrsti. Razmerje med avtomatiziranimi in aktualiziranimi jezikovnimi sredstvi, pravi Korošec (1998: 17), je pravzaprav razmerje med navzočnostjo in nenavzočnostjo tvorca v besedilu, hkrati pa tudi vključenost – ne vključenost naslovnika.

Za začetek nekaj besed in besednih zvez, s katerimi Prekmurje opisuje novinar: *idilično Goričko* (21), *čevljarstvo Turnišče* (25), *panonska vas* (27), *na prekmurski ravnici* (33), *glava slovenske zemljevidne kokoši* (80), *sožitje na Muri* (8), *ob reki Muri* (16) itd. Sintagme so poznane formulacije ali skorajda že frazemi, saj so v različnih diskurzih o Prekmurju stalnica. Utrjujejo mit o neokrnjenosti narave v severovzhodnem predelu Slovenije, ob omembi Prekmurja nujno izpostavljajo reko Muro, celotnemu območju pa podeljujejo status nekakšnega pomirjajočega otoka sredi Evrope.

Sto televizijskih prispevkov o Prekmurju in Prekmurcih, predvajanih v letu 2005, sicer prinaša naslednje ključne reprezentacije Prekmurcev in Prekmurja:

- 1) Prekmurci so revni.
- 2) Prekmurje je izolirano, drugačno in pozabljeno.
- 3) Prekmurje je leglo težav.
- 4) Prekmurje je gostoljuben predel Slovenije, kjer se dobro je in pije.
- 5) Prekmurci so delavni ljudje, ki živijo v slogi.

V nadaljevanju pri vsaki ugotovitvi navajam nekaj primerov.

(1) Pomanjkanje Prekmurcev konstruirajo predvsem izjave Prekmurcev samih, ki so velikokrat izrečene v dialektu. Takšna je na primer izjava avtoprevoznika, ki o višini kazni, ki jo mora plačati zaradi plačilnih nalogov, pravi: *Ne moren si tega privoščit plačat, ker niman nač* (niti, op. M. H. V.) *tolko vrednih osnovnih sredstev ne. Sen čez noč brez službe pa brez dela.* (73) Starejši Hotižan potarna, da se s sosedi Hrvati ne sestajajo več toliko kot nekoč, saj prevoz čez Muro veliko stane: *Trbej dosta plačati /.../ Dvejstou.* (27) Nekateri prekmurski delavci so v medijsko skonstruirani realnosti celo odvisni od solidarnosti Rdečega križa. Delavka v tovarni Koncept Optimum v Lendavi v stiski ob propadanju podjetja namreč izjavi: *Po 38 dneh agonije je danes Rdeči križ nam podaril paket prehrambenih izdelkov: makarone, olje, cukar, ... nekaj najnujnejšega za preživetje.* (97) Težak položaj kmetov pa med drugim konotira izjava: *Mij* (kmetje, op. M. H. V.) *moremo dati 20 kil pšenice za kilo krüha. Tou je nikdar nej bilou, nej v komunizmi, zdaj pa je.* (26) Pomen, da Prekmurci čutijo pomanjkanje, skonstruira tudi novinar ob obisku vlade s temi besedami: *Po pokrajini je drvelo toliko super avtomobilov in ljudi iz prestolnice* (80). Prekmurci, ki so *najmanj razviti* (80), jih pač nimajo. S tem novinar vzpostavi nasprotje med Njimi, predstavniki vlade iz slovenske prestolnice, in Nami, Prekmurci, daje na znanje, da se dobri avtomobili po Prekmurju vozijo le takrat, ko pridejo v te kraje visoki gostje iz Ljubljane. Gre za diferenciacijski ali Mi-Oni diskurz, ki ljudi deli na Nas in Njih ter je predvsem značilnost popularnih medijev (Erjavec in drugi 2000: 16-17). V tem primeru smo Mi fiktivni predstavniki večjega desnega brega Mure, Oni pa prebivalci manjšega levega. Medtem ko diferenciacijski diskurz Nam potencirano pripisuje pozitivne vrednosti, Njih označuje negativno. To pa počne s stereotipizacijo, personalizacijo in poenostavljanjem ter na ta način reducira kompleksnost sveta in konstruira diametralno nasprotje med večinsko in manjšinsko družbo (Erjavec in drugi 2000: 23). „Temeljna funkcija Mi-Oni diskurza je tudi legitimacija predsodkov oziroma njihovo upravičevanje s posploševanjem“ (Erjavec in drugi 2000: 17).

Novinarjeva izjava, da se *[p]omurski otroci /.../ še vedno rojevajo v tejle pozimi prepihani, poleti pa kuhajoči se stavbi s tremi stranišči in enim tušem* (89), konstruira pomen, da se Prekmurec z neprijaznim okoljem sooči že ob rojstvu. Težko pa je že od nekdaj, potoži delavka iz podjetja Koncept Optimum, ko govori o krivični preteklosti, katere žrtve so bili Prekmurci in katere posledica je njihovo nezaupanje: *Ljudje več ne verjamejo nič, jaz vem, tu so ljudje šli skoz mnogo stečajev in ljudje več ne nasedajo.* (85)

Šibko upanje za razvoj Prekmurja ali natančnejše tekstilne industrije na tem območju konotira edinole izjava zdaj že bivšega predsednika uprave tovarne oblačil Mura, d.d. Boruta Meha na novinarski konferenci, kjer predstavlja poslovanje podjetja v letu 2005, rekoč, da je Mura v primerjavi z letom 2004 zmanjšala izgubo (112). Toda izguba, dodaja, še vedno obstaja in odpuščanje delavcev je še vedno potrebno.

(2) Izoliranost Prekmurja in njegovo drugačnost od desnega brega Mure, ki je do te regije krivičen, reprezentira odgovor srednješolca na novinarjevo vprašanje, ali se strinja s predlogom za uvedbo prekmurskega praznika: *Prekmurje je premalo znano po celi Sloveniji* (52), zato potrebuje praznik. Toda za Prekmurje in Prekmurce ni nikomur mar, kot pravi domačin o utrjevanju nasipov ob reki Muri: *Ugotavljam lahko, da smo sami sebi tu prepuščeni.* (36) Še več: *Za norce nas majo, ka tou jin zabadaf* (zastonj, op. M. H. V.) *se vozimo* (31), trdi kmet o ceni rži, drugi kmet pa o višini subvencije meni, da je prenizka in da denar, namenjen za subvencije za kmete, ne gre v prave roke: *Tisti, ka smo tu gore, smo dobile kost za glodate.* (4) Prispevki v oddaji 24 ur konstruirajo pomen, da v Sloveniji vse poteka tako, kot mora, le v Prekmurju se vedno nekje zatakne. O poslih v Nafti Lendava vodja projekta<sup>22</sup> pravi: *Ni logično, kako to, smo z isto državo dosegli po redni zakonski poti na Bledu, kako nikakor ne premaknemo zadevo v Prekmurju.* (70) Tudi v Ljubljani vse teče gladko, opozarja tudi novinar, v murskosoboškem zdravstvenem domu pa ne: *Direktor pravi, da je v Ljubljani lahko drugače, tu* (v Prekmurju, op. M. H. V.) *pa od 22. do 6. ure isti zdravnik pač dežura ...* (92) Tudi v teh primerih se pojavlja v makro analizi že omenjeni diferenciacijski diskurz, ki večinskemu delu Slovenije podeljuje pozitiven status, medtem pa manjšinskega, prekmurskega, označi negativno.

Novinar je konstruiral pomen, da Prekmurci občutijo zapostavljenost, zato si želijo, da bi končno dohiteli ostale slovenske regije. Prvi korak k temu bi lahko po mnenju nekaterih bil že prekmurski praznik. Anketiranka je na novinarjevo vprašanje, ali se strinja s predlogom, da bi tudi Prekmurci imeli praznik, imenovan dan priključitve Prekmurja k matični domovini, odvrnila: *Seveda, zakoj pa nej. Či su tan na Primorskon, te mij tudi, nej?* (52) Tako se zopet vzpostavi odnos med Njimi, ki imajo, in Nami, ki še praznika nimamo.

<sup>22</sup> Opozorila sem že, da so moja poimenovanja govorcev v prispevkih zaradi odsotnosti poimenovanja govorca v podnapisu lahko vprašljiva, slednje (vodja projekta) pa še posebej, saj je bilo izbrano zgolj na podlagi vsebine prispevka.

(3) Novinarjev konstrukt, da je Prekmurje stičišče problemov – revščine in izoliranosti pač ne moremo šteti za prednost te pokrajine –, je izrečen tudi neposredno: *V Pomurju, kjer so prometne razmere zaradi 100% povečanja tovarnega prometa alarmantne* (2); *Vprašanje o zapletu pri Hotizi je za hrvaško in slovensko oblast prava mora*. (9); *Tovornjaki so za severovzhodno Slovenijo dnevna in nočna mora*. (114); *telečji zaplet* (99); *svinjski zaplet* (4) itd. Novinar dogodek, o katerem poroča, večinoma problematizira na koncu prispevka, v končnih sklepih, ki učinkujejo kot minikomentarji in so v televizijskih novicah, sploh pa v novinarskih žanrih informativne zvrsti, novost (prim. Erjavec in Poler Kovačič 2007: 77). Novinar se v sklepnem tekstu ponavadi sklicuje na neimenovane in skupinske vire (na domačine, pridelovalce ali Hotižane), kar ustvarja vtis splošnega soglasja o povedanem. Nekaj primerov: *In tako si prekmurske štoklje, ki letno raznosijo kakih 800 otrok, že drugo pomlad razbijajo kljune z vprašanjem, le kaj se dogaja v tem čudnem vijoličastem gnezdu*. (89); *Če bi priznali napako, bi jim pol odpustili, to, da v Ljubljani še naprej lažejo svojim državljanom, pa je velika sramota, pravijo Hotižani, prepričani, da bi vlada morala uresničiti podpisano*. (13); *Brihtne glave v Ljubljani in Zagrebu pa očitno vztrajajo, da je potopljeni prehod najboljši prehod, pa čeprav zadeva ni več hecna*. (55); *Njihova (pšenica, op. M. H. V.) je tako slaba, da iz nje ni kruha. Ko bomo tudi mi pridelovali tako, pa bodo mlinarji začeli kupovati drage izboljševalce, ki sedaj niso potrebni. A takrat bo že prepozno, dodajajo pridelovalci*. (26)

(4) Televizijski prispevki v oddaji 24 ur pa ne ponujajo zgolj negativnih reprezentacij Prekmurja in Prekmurcev. Prekmurje reprezentirajo tudi kot gostoljuben predel Slovenije z odlično hrano in pijačo, kar je v slovenskem kulturnem prostoru dobro znano. Vsakoletno srečanje hrvaških in slovenskih obmejnih policistov tik pred novim letom je tudi leta 2005 minilo *ob domačih sladica in prekmurskih perecih* (113), pravi novinar, prav tako dobro pa so se imeli tudi obiskovalci uprizoritve Borovega gostúvanja: *da se je jedlo in pilo, kot se za ta konec spodobi /.../, pa je itak jasno* (72). Všeč je bilo tudi vladi, ko je prvič prišla na obisk v Prekmurje. Kot poroča novinar, je takrat *čisto na koncu sam predsednik moral priznati, da so najmanj razviti vsaj v nečem najboljši – v pregovorni gostoljubnosti*. (80) Predsednik vlade Janez Janša je dejal: *Če po nekaterih drugih kriterijih regija zaostaja, po gostoljubju sigurno prednjači pred vsemi slovenskimi regijami*. (80) V POP TV-jevih reprezentacijah se turisti in naključni obiskovalci iz Prekmurja domov ne vračajo nezadovoljni. Televizija je

gostoljubnost (re)producirala tudi z reprezentacijo mladega umetnika iz tujine, ki se je udeležil umetniškega projekta na Goričkem in je v polomljeni slovenščini povedal, da so Prekmurci zelo gostoljubni: *špricer tudi prinesejo* (21). Njegovo izjavo je podkrepil še posnetek stare ženičke, ki je mladim umetnikom prinesla pogače in dejala: *Izvolite. Še bolj pa je bila nad Prekmurci navdušena članica snemalne ekipe filma Traktor, ljubezen in rock'n'roll: Super. Jst ne morm prehvalt. Pomagal so nam zlo domačini, zlo prijazni ljudje so, supr se mamó.* (57)

(5) Novinar Prekmurce reprezentira kot delavne ljudi, ki živijo v slogi. Imenuje jih *delavci, delavke* (17), *naši delavci, ki se vsak dan vozijo v Avstrijo* (1), *kmetje* (4) ali *pridelovalci* (26). Kategorizira jih torej po poklicu, ki ga opravljajo, oziroma po družbenem statusu, na splošno pa jim podeljuje status delavcev in kmetov ter jih tako postavlja na dno družbene lestvice. Kot v enem od prispevkov (97) pravi direktorica zavoda RS za zaposlovanje v Murski Soboti Cvetka Sreš, so ljudje v Prekmurju pripravljeni delati. Tako je bilo na primer v primeru zaposlovanja v podjetju Koncept Optimum: *Bilo pa je tudi ogromno primerov, ko so ženske želele delati, se želele potruditi in niso bile sprejete.* (97) Marljivost prekmurskih delavcev izrazito konotira tudi tale novinarjeva izjava o zamudi vlade na obisk slovenskega severovzhoda: *Zamuda zaradi cest, ki so jih domačini krpali kljub mrazu /.../* (80). Nekateri Prekmurci delajo celo volontersko. Kot je pojasnil predstavnik krajevne skupnosti Hotiza, njihova vas vsako leto prireja tako imenovane *Ribiške dneve*, kjer *sodeluje okrog 200 krajanov prostovoljno, brezplačno* (27). Predstavnik civilne zaščite utrjevanje nasipov ob Muri označi kot *požrtvovalno delo*, domačin pa doda, da *vsí zavzeto delajo brez pripomb, z malo šale ...* (35) Predstavnik civilne zaščite še ugotavlja, da se Prekmurje odlikuje tudi po slogi: *Pri nas še vedno živi ta sloga v ljudeh in pač pomoč sočloveku.* (35) Edinost med Hrvati in Slovenci, ki živijo ob reki Muri, je produkt novinarjeve sintagme *sožitje ob reki Muri* (8) in Hotižanovih besed *Vlada, čeglij ka nas šče razdvojiti, kak nas razdvaja, namesto ka bi nas združevali, nas razdvaja. Ne do nas razdvojili, ka smo premočni.* (8)

Izven konteksta glavnih sporočil o Prekmurju v televizijskih novicah o Prekmurju je zanimiva še izjava domačina, ki Hrvate reprezentira kot spletkarske. Ti naj bi, kot pravi, Prekmurcem hoteli prerezati nasipe, ki so jih slednji zgradili ob Muri v tistem času, ko je reka poplavljala. Domačin prigodo opiše takole: *Pa so prišli točno do nasijpa in več so motiko v zeli. Pa bi presekali, bi presekali, samo jes san mel lopato, šče sreča, ka san lopato mel seuf. Ali bi drapno* (udaril, op. M. H. V.) *tudi*

*po glavi*. (36) Izjava konotira premetenost preprostega prekmurskega človeka, istočasno pa asociira na bizarna, trivialna, a dramatična nagajanja med navadnimi ljudmi. Zdi se tudi, da med funkcijami opisa te (po dikciji novinarja sodeč morda celo izmišljene) prigode dominira razvedrilna funkcija, saj izjava ne vsebuje informacij, ki bi bile pri poročilu o gradnji nasipov bistvene. Za prispevek nerelevanten vložek deluje komično in s tem smeši najprej govorca, posledično pa vse Prekmurce.

### **5.2.1.3 Analiza vizualnih podob**

Analiza podob je še posebej zanimiva prav zdaj, ko razpravljamo o televizijskih novicah, saj tu govor spremljajoča slika odigrava zelo pomembno vlogo. Za televizijsko sliko lahko trdimo podobno kot Susan Sontag (2001: 9) za fotografijo, da namreč velja za nesporen dokaz, da se je določena stvar res zgodila. Ljudje mnogo bolj verjamejo televizijskim novicam kot novicam v drugih medijih, predvsem zaradi njihovega vizualnega učinka (Erjavec in Volčič 1999: 26). Slike so „najprepričljivejši medij dokazovanja in še naprej vzdržujejo sloves zelo kredibilnih upodobitev realnosti“ (Hardt 2002: 323).

Analiza vizualnih podob je pokazala, da so v prispevkih o Prekmurju uporabljeni znaki, ki konotirajo ruralnost, medtem ko je znakov, ki prikazujejo razviti sodoben svet (sem bi lahko šteli posnetke pisarn, novejših objektov, novih tehnologij, podobe poslovnih v lepih oblekah, novejših hiš ipd.), malo. Med slednjimi so na primer le novejša stanovanjska hiša v novici o umoru (7), golf igrišče v Moravskih Toplicah (28), prostori Zavarovalnice Triglav v Murski Soboti (29), lendavski kulturni dom (51) in nova porodnišnica v Murski Soboti (89). Izstopajo predvsem posnetki narave in podobe, povezane s kmetijstvom. Takšni znaki so reprezentirani tudi v tistih prispevkih, kjer se o kmetijstvu neposredno ne govori. Takšnih je na primer nekaj prispevkov o sporu zaradi meje med Slovenijo in Hrvaško, ki vsi prikazujejo njive (14) ali brod na reki Muri, na njem pa traktor (3, 5, 23), in pa prispevek o podjetju Nafta Lendava, ki prikazuje pšenično polje (78).

Znakov, ki konotirajo ruralnost, pa je še več v prispevkih o težavah kmetov, o subvencijah za kmete, o ceni pšenice ipd. Nekajkrat gre za arhivsko sliko. V prispevku o subvencijah za kmete kamera pokaže svinjsko farmo, prašiče (4), v

prispevku o ceni pšenice kombajn, pšenično klasje, zrna pšenice, njivo, traktor, mlin (22), v novici o žetvi traktor, tovornjak, pšenico na prikolici, njive (26), v prispevku o odškodninah, ki jih kmetje dobijo od zavarovalnice zaradi toče, pa od toče uničen pridelek in zopet njive (29). Prispevek o posvetu kmetov spremljajo podobe polja (posnetek iz letala), krav, štale (37), novico o teletih iz Romunije pa njive, traktor, umazane krave, krava, ki liže kamero, štala in v njej kmet (99). Takšni znaki Prekmurju dajejo kmečki pečat, saj ga interpretirajo kot kraj, kjer se ljudje ukvarjajo le s kmetijstvom in vozijo s traktorji. Odsotnost znakov, ki konotirajo razviti sodoben svet, pa iz njega dela območje, ki ni stopalo v korak z razvojem sveta in je ostalo nekje v zgodovini.

Tudi reprezentacije ljudi, ki bivajo na levem bregu Mure, so temu podobne. Izstopajo podobe kmetov, ki delajo na njivi (19), podoba kmeta v umazani obleki z umazanimi rokami (4), delavk tovarne Koncept Optimum, ki marljivo šivajo (12, 17, 47, 96, 97, 102), in predstavnika madžarske skupnosti v Moravskih Toplicah z razpokanimi rokami, ki jih kamera poudari tako, da jih pokaže od blizu (6)<sup>23</sup>. Vse to konotira delavnost po večini kmečkega prekmurskega ljudstva, staro ženičko z robcem na glavi, ki mladim umetnikom ponudi pogače (21), in obložene mize (63) pa lahko beremo kot utelešeno gostoljubnost.

Lingvistična analiza na makro ravni je pokazala, da je skoraj 10% prispevkov povezanih s prometno tematiko, privlačnost prometnih prigod pa v reprezentacijah Prekmurja ni novost. Že Miško Kranjec je pisal o blatnih prekmurskih cestah, približno 30 let pozneje pa je zanimive prometne vizualne znake zaslediti tudi v televizijskih novicah. Če sodimo po podobah prevoznih sredstev, ki se pojavljajo v prispevkih, se Prekmurci prevažajo predvsem s traktorji (3, 5, 22, 23, 26, 31, 35, 42, 99), kolesi (14, 27) in tovornjaki (2, 27, 71, 73, 91, 93, 111, 114). Zato ni čudno, da so se vsi začudili, ko so na obisk prišli predstavniki vlade in so – kot je dejal novinar – po pokrajini drveli *super avtomobili* (80), kar konstruira pomen, da teh v Prekmurju ni, saj tam ljudje živijo v pomanjkanju. Podoben kontrast sem zasledila v prispevku o meji s Hrvaško in obisku zunanjega ministra Dimitrija Rupla (79), ko se z broda pripelje traktor (ki se v prispevkih o hrvaško-slovenski meji pojavi večkrat), Rupel pa izstopi iz BMW-ja. Drugo branje konotativne ravni teh prometnih znakov pa kaže še na nek drug in veliko bolj zabrisan pomen. Velika

---

<sup>23</sup> Gre za primik (angl. *zoom*), ki se uporablja predvsem za poudarjanje akterjevih čustev in „povečuje čutno vpletenost gledalca v besedilo“ (Grabe in drugi v Laban 2007: 39).

težava Prekmurja je po mnenju mnogih poznavalcev prometna odrinjenost tega območja ali natančneje še ne dokončana avtocesta, ki je tudi vzrok za skokovito povečanje tovornega prometa in velik sen Prekmurcev. Potemtakem lahko rečemo, da posnetki traktorjev, tovornjakov in koles istočasno karikirajo prometne razmere v Prekmurju.

### **5.2.2 ANALIZA DISKURZIVNE PRAKSE**

V analizo diskurzivne prakse sem zajela analizo procesa produkcije televizijskih prispevkov v oddaji 24 ur. V tem poglavju bom zato najprej na kratko orisala strukturo medijske hiše POP TV in ključne značilnosti komercialnih medijev, nato pa nanizala informacije, pridobljene s krajšim intervjujem z novinarjem Marjanom Maučecom kot osrednjim ustvarjalcem televizijskih prispevkov o Prekmurju in Prekmurcih za oddajo 24 ur.

POP TV je poleg komercialne televizije Kanal A v lasti podjetja PRO PLUS, katerega zgodba se je začela leta 1995. Delovati je začelo kot skupna družba dveh slovenskih televizij ter evropske medijske korporacije Central European Media Enterprises (CME), ki je ena prvih vlagateljic v lokalne komercialne televizijske projekte v Srednji in Vzhodni Evropi. „PRO PLUS je podjetje za televizijski menedžment, produkcijo izvirnih slovenskih televizijskih oddaj in filmov mednarodnih studijev ter za trženje oglasnega televizijskega časa.“ (POP TV 2007b)

Po podatkih podjetja (prav tam) oba njegova televizijska programa danes lahko spremlja 91,1% slovenskih gospodinjstev. POP TV je najbolj gledan televizijski program v Sloveniji. Po podatkih podjetja AGB Nielsen Media Research (prav tam) za prvo polovico leta 2007 na vrhu slovenskih televizijskih programov ostaja tudi v letu 2007 s 25,9 % celodnevni in 31,2 % prime-time deležem gledalcev, starejših od 10 let. Spletna stran informativne oddaje 24 ur <http://www.24ur.com> je bila od januarja do junija 2007 najbolj obiskana medijska spletna stran v Sloveniji: oktobra 2007 je zabeležila več kot 64 milijonov prikazov strani (klikov), ki jih je odpiralo 1.462.396 različnih obiskovalcev.

POP TV je tržni model medijskega sistema, za katerega je značilno, da svoje

delovanje podreja izključno tržni logiki, saj se financira izključno iz oglaševanja, ceno oglaševanja pa določa povpraševanje (gledanost). Stranka komercialnih medijev zato „ni občinstvo, temveč oglaševalec“ (Bašić Hrvatinić 2002: 14). Komercialni mediji bralca, poslušalca in gledalca obravnavajo kot potrošnika novic (McQuail 1994: 257), novico pa kot blago, ki ga je mogoče dobro prodati, kar pa pomeni, tako Polerjeva (1997: 30), da „množična občila delujejo po podjetniških načelih“ – njihovo glavno gonilo je dobiček.

Zagovorniki komercialnih medijev vztrajajo, da je treba medijski sistem voditi v smeri poblagovljenja, da bo postal konkurenčnejši in cenovno učinkovitejši. Konkurenca posamezniku omogoča izbiro, kaj bo gledal, bral ali poslušal, poleg tega pa zagotavlja prost vstop na „trg mnenj“ vsakemu, ki ima kaj za povedati. Zagovorniki tržne regulacije zato trdijo, da komercialni medij lahko zadovolji tako večinsko kot tudi manjšinsko publiko (Keane 1992: 57–66). Tržni mehanizmi sicer omogočajo obstoj velikega števila medijev, vendar – kot opozarja Keane (1992: 68, 78) – veliko število medijev ne zagotavlja velikega števila različnih medijev. Težava, ki jo povzroča tržna logika, je ravno „nezadostna različnost ponujenih programov“ in „nekoristno podvajanje programskih vsebin“ (prav tam). Ustvarjalci novic izbirajo tisto, kar bo prispevalo k dobičku in ga maksimiziralo, zato izbirajo tiste teme, ki bodo pritegnile čim več ljudi. Pri tem jih ne zanima, kaj javnost mora vedeti, temveč tisto, kar želi vedeti, pravi Iggers (v Erjavec in Poler 2007: 110). Tako mediji posredujejo novice o kriminalnih dejanjih, nasilju, spolnosti, športu, zabavi ipd. (prav tam).

Da bi ugotovila produkcijsko prakso analiziranih prispevkov, sem na to temo intervjuvala samega novinarja. Novinar Marjan Maučec je na vprašanja o produkciji novic odgovarjal v spletnem pogovoru. 13. novembra 2007 so mu bila po elektronski pošti poslana štiri odprta vprašanja, na katera pa intervjuvanec ni odgovoril zaporedno (odgovore je poslal 19. novembra 2007), temveč je odgovore posredoval v treh alinejah. Zapisal je, da se pri produkciji novic osredotoča na posameznika in njegovo zgodbo<sup>24</sup>, ne pa na pokrajino, zato je prepričan, da bi

<sup>24</sup> Gre za personalizacijo, to je reprezentacijo dogodka znotraj referenčnega okvira osebne izkušnje posameznika, o kateri govori na primer Lutharjeva (1998b: 10), ko našteva značilnosti sodobnega televizijskega novinarstva. Avtorica (prav tam) pravi, da ima personalizacija ali subjektivizacija več vidikov. Lahko gre za pripovedovanje dogodkov kot človeških zgodb, uporabo individualnega izkustva kot referenčnega okvira za razumevanje strukturnih fenomenov, osredotočanje na individualno izkustvo in emocionalno stanje žrtev ali prič dogodka, približevanje televizijske govorice vsakdanji govorici, klišejske govorne figure itd. Novinarjevo trditev, da se pri izbiri dogodkov odloča glede na personalizacijo, ki je eden od dejavnikov objavnosti vrednosti, je potrdila

njegovo delo v kateri koli drugi slovenski regiji dalo skoraj identične prispevke. Na vprašanje, kako ugotovi, da je nek dogodek vreden medijske objave, in na podlagi kakšnih kriterijev se odloča o predmetu novice, je odgovoril:

*Kot veste, je izhodišče oddaje 24 ur tako imenovana zgodba, torej prikaz zanimivega dogodka, pri čemer je osnovna razlika med to in informativnimi oddajami TV Slovenija, ki Slovenijo predstavljajo tudi po ozemeljskem ključu. Na svoje delo torej ne gledam s stališča predstavljanja podobe Pomurja in njenih prebivalcev (Prekmurcev, Prlekov, Štajercev, Slovenskogoričanov, Romov, Madžarov ...), pač pa posameznikov, pri katerih pokrajina ni pomembna, pač pa je zgolj ozemeljski okvir, kjer nastajajo zgodbe. Če bi torej delal na Dolenjskem, bi bilo podobno, zgodbe so tipične zaradi avtorja in ne zaradi pokrajine.*

Pri izboru dogodka je, kot pravi, povsem avtonomen in ni tarča ekonomskih ali političnih pritiskov. Njegovi edini samoregulacijski načeli sta zanimivost zgodbe in stara modrost, da „drugim ne delaj tega, česar ne želiš, da bi drugi delali tebi. Brez nekih strašnih kodeksov poskušam loviti ravnotežje med obema stranema (v zgodbi gre pač največkrat za spopad dveh) in po dobrih desetih letih dela lahko rečem, da upam vsakemu nastopajočemu pogledati v oči, pa tudi mene še vedno gledajo.“

Zanimiva zgodba (in ne poglobljena informacija) je tipično vodilo komercialnih medijev, ki novico razumejo kot blago, ki ga je mogoče dobro prodati, naslovnika pa kot potrošnika. Pri tem jih ne zanima primarna vloga medijev, to je, kot piše McManus (1994: 24), javnosti zagotoviti čim boljšo obveščenost o aktualnih vprašanjih in dogodkih, temveč norme, kodekse in smernice podrejajo logiki profita, kar je v intervjuju potrdil tudi novinar sam, ko je dejal, da svoje delo opravlja „[b]rez nekih strašnih kodeksov“, ki bi jih sicer kot novinar moral spoštovati. Tu se poleg vprašanj o reprezentativnih strategijah odpirajo še vprašanja novinarstva kot profesije in novinarjevih dolžnostih v njej, ki pa presegajo okvire tega diplomskega dela, zato nadaljnjo diskusijo v tej smeri, ki je sicer neobhodna, izpuščam.<sup>25</sup>

---

tudi analiza tem, zastopanih v oddaji 24 ur.

<sup>25</sup> Na tem mestu opozarjam le na odsotnost jasne definicije novinarstva, o čemer pišeta na primer Splichal in Sparks (1994), ali „krizo identitete novinarstva“ (Poler Kovačič 2005), in odsotnost vsaj minimalnih meril, ki bi jih novinar moral izpolnjevati za opravljanje novinarskega poklica. Po 21. členu *Zakona o medijih* (2006) je novinar oseba, „ki se ukvarja z zbiranjem, obdelavo, oblikovanjem ali razvrščanjem informacij za objavo prek medijev in je zaposlena pri izdajatelju, ali pa samostojno kot poklic opravlja novinarsko dejavnost (samostojni novinar).“ Erjavčeva in Poler Kovačičeva (2007: 96) opozarjata, da ta opredelitev ni zadostna, saj na njeni podlagi ne moremo odgovoriti na vprašanje, „kdo je novinar in kaj je njegova temeljna dejavnost“. V slovenskem prostoru je lahko novinar vsak posameznik, ne glede na svoje (ne)kompetence.

### 5.2.3 ANALIZA DRUŽBENE PRAKSE: PREKMURJE

Prekmurje se je skozi zgodovino razvijalo drugače kot desni breg Mure ter se je šele po tisočletju odcepilo od ogrske države in se spojilo z matično domovino. Da je status Prekmurja danes drugačen od statusa preostale Slovenije, pa je povsem logična posledica tega zgodovinskega razvoja.

V tem poglavju bom na kratko orisala Prekmurje. Najprej bom opisala zgodovinski razvoj Prekmurja, kakršen je (koder ni posebej opozorjeno) podan v *Enciklopediji Slovenije* (1995: 278–283), *Slovenskem etnološkem leksikonu* (2004: 467–468) in *Ilustrirani zgodovini Slovencev* (1999: 103, 172–173)<sup>26</sup>, sledil pa bo še prikaz zemljepisnih značilnosti ter demografskih in gospodarskih razmer na tem območju.

#### 5.2.3.1 Zgodovinski oris

„Zgodovina Pomurja je prav gotovo med manj raziskanimi območji v Sloveniji, čeprav smo lahko na njo več kot ponosni in je veliko bogatejša kot marsikje drugje. Prav zaradi tega si Pomurje zasluži in potrebuje publikacijo, ki bo sistematično in pregledno predstavljala našo preteklost in pomembne prelomnice za razvoj, narodno in kulturno identiteto naših krajev ter ljudi.“ (Pomurska akademsko znanstvena unija 2007) Neobstoju „sistematične in pregledne“ zgodovine Prekmurja navkljub bom v tem poglavju na kratko predstavila ključna zgodovinska dejstva, katerih opis vsebuje trenutno razpoložljiva literatura, in jih povezala z ugotovitvami analize novinarskih prispevkov v oddaji 24 ur.

Slovani naj bi se v Prekmurju naselili že v prvem naselitvenem valu v drugi polovici 6. stoletja. Okrog leta 840 je moravski knez Pribina dobil v fevd ozemlje ob Blatnem jezeru in tako so panonski Slovani dobili priložnost za svojo državo. Pribino je nasledil njegov sin knez Kocelj, njegova smrt leta 874 pa je pomenila konec kratkega obdobja politične samostojnosti panonskih Slovencev, ki so nato ostali pod tujo nadvlado vse do 12. avgusta 1919. V medijsko skonstruirani realnosti pa so še danes oddvojeni od preostalega dela Slovenije, saj POP TV v svojih reprezentacijah Prekmurja in Prekmurcev uporablja diferenciacijski diskurz, s katerim prekmursko ozemlje in ljudi, ki tam živijo, ločuje od desnega brega Mure. V drugi polovici 9. stoletja so se začeli madžarski vpadi v današnje Prekmurje.

---

<sup>26</sup> Z vidika znanstvenega diskurza je sicer uporaba navedene literature lahko vprašljiva, vendar ocenjujem, da je za potrebe moje analize ta literatura zadostna.

Madžari so uničili frankovsko ureditev, s tamkajšnjimi prebivalci pa so grobo ravnali: ali so jih pregnali ali pobili ali podjarmili. Madžarska je bila predvsem poljedelska dežela, zato se meščanstvo kot nosilec naprednih idej v večji meri ni moglo izraziti – kreatorji načina življenja so namreč bili zemljiški gospodje. POP TV tudi sodobno Prekmurje interpretira kot prostor, kjer živijo „navadni“ kmečki ljudje, medtem ko intelektualci medijskega glasu nimajo.

Turki so z bitko pri Mohaču leta 1526 zlomili Ogrsko, zastopniki cesarja in sultana pa so se spravili leta 1600. Velika Kaniža je istega leta postala ejalat, sedež turške oblasti. V prvi polovici 17. stoletja je v nekaterih delih Prekmurja bilo zaznati dvojno oblast: na eni strani oblast ogrskih fevdalcev, na drugi pa oblast Turkov.

Sredi 16. stoletja se je začel uveljavljati protestantizem, ki ga je ogrsko plemstvo močno podpiralo. Ko je Ferdinand Habsburški leta 1598 izdal odlok, s katerim je iz Štajerske in Kranjske izgnal protestantske predikante in učitelje, je protestantsko gibanje v Prekmurju postalo še intenzivnejše. Mnogi pregnanci so se namreč zatekli na ozemlje današnjega Prekmurja in s seboj prinesli slovenske in nemške protestantske knjige. Od takrat se je težišče protestantizma, predvsem evangeličanske veroizpovedi, omejilo na severni del Prekmurja, kjer ostaja še danes. Kot že rečeno, POP TV kot posebno nalogo svojega pomurskega dopisništva izpostavlja tudi spremljanje delovanja evangeličanske skupnosti v Prekmurju, vendar v televizijskih prispevkih iz leta 2005 to vodilo novinarjevega dela ni posebej aktualizirano.

Obdobje reformacije je pomembno predvsem zaradi prekmurskega knjižnega jezika, ki so ga ustvarili prekmurski protestanti. Uporabljali so ga od 16. stoletja v cerkvenih pesmaricah, ki so bile spisane predvsem v kajkavščini. Ker so južne prekmurske župnije spadale pod zagrebško škofijo, je bila kajkavščina nekaj časa tudi knjižni jezik Slovencev, že v 17. stoletju pa so v rokopisnih pesmaricah prevladoval narečne prekmurske besede. Ker je levi breg Mure spadal pod Ogrsko, je bil sprejem slovenskega knjižnega jezika na tem ozemlju moten. Iz protestantskih knjig so Prekmurci sicer prevzeli nekaj slovenskih knjižnih besed, vendar so sčasoma vse bolj uveljavljali jezikovne oblike, temelječe na njihovem dialektu (Novak 1972: 95–103).<sup>27</sup>

---

<sup>27</sup> O narečju bo več govora v naslednjem poglavju.

Leta 1848 je Ogrska uvedla zemljiško odvezo, s katero so kmetje postali avtonomni gospodarji svoje zemlje. Leta 1849 je Avstrija s hrvaško pomočjo premagala Ogrsko, toda leta 1867 se je podpisala dualistična pogodba in ustanovila Avstro-Ogrska država. S tem se je začela nasilna madžarizacija nemadžarskih narodov: madžarščina je postala edini zakoniti jezik, vsi slovenski otroci so morali obiskovati madžarske šole, slovensko pa se ni smelo govoriti niti v okolici šol. Tudi slovenska krajevna imena so se madžarizirala. „V njenih rokah (rokah Madžarske, op. M. H. V. ) so bile vse šole, vso učiteljestvo, vsi uradniki, vsa ostala inteligenca, vsi evangeličanski duhovniki, nekaj katoliških.“ (Jerič 2001: 40)

Med prvo svetovno vojno se je vedno bolj krepila ideja o priključitvi k Jugoslaviji. Po razpadu stare Avstrije leta 1918 je bila ustanovljena Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev (SHS). Odločilna bitka za pridružitve k Jugoslaviji se je bila na mirovni konferenci v Parizu, kjer je z razpravo *Le Prekmurje* nastopil dr. Matija Slavič, ki je s svojim gradivom zastopnike velesil prepričal o politični pripadnosti Prekmurja. 12. avgusta 1919 so jugoslovanske čete zavzele Prekmurje. Podpisala se je trianonska pogodba: Prekmurje je pripadlo SHS, Porabje pa Ogrski. Začela se je slovenizacija prekmurskega ozemlja: nastajali so novi industrijski obrati, prometne povezave s preostalo Slovenijo, ustanovljene so bile tri strokovne šole in gimnazija. Leta 2006 so Prekmurci na podlagi vloženega amandmaja prekmurskih poslancev Državnega zbora Republike Slovenije dobili svoj praznik, imenovan združitev prekmurskih Slovincem z matičnim narodom, ki se obeležuje 17. avgusta. POP TV je pridobitev prekmurskega praznika interpretiral kot pomemben dogodek, saj ji je posvetil dva prispevka (51, 52).

6. aprila 1941 so Prekmurje zavzeli Nemci in ga kmalu prepustili Madžarom. Madžarski okupator je znova uvedel svojo vojaško in civilno upravo, Prekmurje pa je bilo 16. decembra 1941 formalnopravno priključeno Madžarski. Leta 1944 se je menjala madžarska vlada in državi je začela moč pešati, kar je Prekmurce še bolj spodbudilo k boju zoper okupatorja. 11. aprila je Prekmurska četa s pomočjo Rdeče armade porazila Madžare. Osvobojeno je bilo celotno Prekmurje kot prva slovenska osvobojena pokrajina.

### 5.2.3.2 Zemljepisni, demografski in gospodarski oris

Prekmurje je območje na severovzhodu Slovenije, ki meji na tri Sloveniji sosednje države: Avstrijo, Madžarsko in Hrvaško. Od preostale Slovenije ga loči reka Mura – od tod tudi ime pokrajine. Meri 947 km<sup>2</sup>. Deli se na Ravensko, Dolinsko in Goričko ter je izrazito nižinska pokrajina. Goričko se nahaja na severu Prekmurja in je gozdnato in hribovitejših tal, Ravensko in Dolinsko pa sta rodovitni ravnini. (Sraka in drugi 1984: 2–6)

Prekmurje ima celinsko podnebje in je med najbolj sušnimi pokrajinami v Sloveniji – na leto pade okoli 1000 mm padavin. Več kot tri četrtine vseh kmetijskih zemljišč Pomurske regije zavzemajo njivske površine, kar je dvakrat več od celotnega deleža njiv v Sloveniji. (Slovenske regije v številkah 2007) V Prekmurju se še vedno veliko ljudi preživlja s kmetijstvom, ki ima dobro izhodišče tako v rodovitnih tleh kot tudi v dolgoletni madžarski nadvladi, saj je, kot je bilo rečeno v zgodovinskem orisu Prekmurja, tudi Madžarska bila poljedelska dežela. POP TV v kmetijstvu vidi tržno zanimivost, saj v reprezentacijah v oddaji 24 ur pogosto izpostavlja z njim povezane dogodke, osebe in vizualne podobe, med katerimi še posebej izstopajo njive.

Konec decembra 2006 je v Pomurski regiji po Statističnem letopisu (2007) živel 122 068 ljudi oziroma 84 449 v Prekmurju (Statistične informacije 2007)<sup>28</sup>. Gostota naseljenosti znaša 91, 6/km<sup>2</sup> in se iz leta v leto manjša. V Prekmurju je okrog 3 000 Romov, tukaj pa biva tudi madžarska narodna skupnost, ki šteje nekaj več kot 8 000 ljudi. Zato so ena od značilnosti Prekmurja dvojezični kraji, in sicer v občinah Hodoš, Lendava, Dobrovnik, Moravske Toplice in Šalovci. To so občine, kjer je poleg slovenščine uradni jezik tudi madžarščina (Urad za narodnosti 2007). Madžarska in romska skupnost nastopata tudi v reprezentacijah na POP TV, vendar jima ni posvečenega veliko medijskega prostora.

Kot je bilo ugotovljeno v zgodovinskem orisu Prekmurja, so Prekmurci v času reformacije razvili poseben jezik, ki še danes izrazito odstopa od slovenskega knjižnega jezika in drugih slovenskih narečnih skupin. Prekmursko narečje po Toporišču (1976: 20) spada med panonska narečja, med katera se uvrščajo še

---

<sup>28</sup> Statistični podatki so praviloma podani glede na statistične regije in se torej nanašajo na Pomurje, ne samo na Prekmurje, vendar menim, da so za moje potrebe kljub temu relevantni. Opozarjam pa, da je pri navedenih podatkih možen odstop od dejanskega stanja.

goričansko, prleško in haloško narečje, jezikovne razlike (sicer minimalne) pa so opazne že med sosednjimi kraji. V prekmurščini je zaradi zgodovinskih okoliščin opazen vpliv madžarskega jezika (zaradi dolgoletnega pripadanja Ogrski državi), pa tudi medžimurskega (kajkavskega) dialekta (zaradi tega, ker je del Prekmurja cerkvenopravno od leta 1094 spadal pod zagrebško škofijo). Narečje, ki ga danes govorijo Prekmurci, je večini Slovencev nerazumljivo.<sup>29</sup> Prekmurski dialekt kot eno pomembnejših karakteristik Prekmurja reprezentira tudi POP TV, saj so v novinarske prispevke vključene izjave Prekmurcev mnogokrat izrečene narečno.

Gospodarski razvoj tega predela Slovenije je počasen in okrnjen. Odraža se denimo v nizkem bruto domačem proizvodu (9 100 evrov na prebivalca v letu 2006) in v najvišji stopnji brezposelnosti, ki za 6,9 odstotnih točk presega slovensko povprečje. Leta 2005 je bruto povprečna plača na zaposleno osebo pri pravnih osebah znašala 232 165 tolarjev. (Statistični letopis 2006)

„Prekmurje je gospodarsko najmanj razvita regija v Sloveniji.“ (Gulič in Praper 1998: 7–19) Zaposlenost v industrijski dejavnosti je pretežno odvisna od proizvodnje tekstila (tovarna oblačil Mura) in proizvodnje hrane. Gulič in Praperjeva (prav tam) ugotavljata, da je imidž regije slabo razpoznaven ter da podjetništvo ni doseglo zadostne stopnje. Takšne so tudi POP TV-jeve reprezentacije Prekmurja. Novinar namreč konstruira pomen, da podjetništvo na tem območju ni razvito oziroma da propada (prispevki o podjetju Koncept Optimum) ali je v težavah (prispevki o podjetju Nafta Lendava in Mura) ali pa ga sploh ni – slednje konotira molk o podjetništvu. Slabosti regije so po Guliču in Praperjevi (prav tam) nizka produktivnost v industriji in kmetijstvu, premalo uspešnih podjetij, pomanjkanje idej, kadrov in premajhna koncentracija strokovnega osebja (fenomen v Prekmurju je tudi tako imenovani beg možganov, saj diplomanti ljubljanske ali mariborske univerze ostajajo v kraju študija), to pa so tudi tematike, ki jih izbira Marjan Maučec. Pri snovanju strategije za razvoj Prekmurja avtorja (prav tam) med slabostmi regije navajata predvsem človeške faktorje: upadanje števila prebivalstva, staranje prebivalstva, slabo izobraženo prebivalstvo, pomanjkanje kakovostnih poklicno izobraževalnih institucij, visoko in dolgotrajno brezposelnost, premalo kakovostnih zaposlitvenih možnosti (posledica

---

<sup>29</sup> Jezik pa je zelo pomemben dejavnik za oblikovanje identitete, še posebej takrat, ko se bistveno razlikuje od jezika drugih, sosednjih prebivalstev, in če med sosednjimi jeziki ni prave komunikacijske prehodnosti (Južnič 1993: 280). Prekmursko narečje vsekakor ustreza tej Južničevi trditvi.

tega je veliko zdomcev in delo na črno). „Regija nima jasno razpoznavne identitete in imidža, s katerim bi se lahko uspešno predstavljala v Sloveniji in tujini.“ (prav tam)

Oris družbene prakse je pokazal mnogo povezav z medijskimi reprezentacijami Prekmurja in Prekmurcev. Naštete splošne značilnosti tega območja so namreč osnove novinarjevega reprezentiranja Prekmurja in Prekmurcev, ki gre redko onstran gospodarske nerazvitosti, izoliranosti, nizkega socialnega statusa, kmetijstva in specifičnega jezika. Zreducirano je le na nekaj glavnih karakteristik prekmurske družbene prakse in je zato posplošeno.

### **5.3 DISKUSIJA**

Z analizo diskurza o Prekmurju in Prekmurcih sem pokazala, kako je slovenska komercialna televizija POP TV v informativni oddaji 24 ur v letu 2005 reprezentirala severovzhod Slovenije in ljudi, ki tam živijo. Na ta način je soustvarjala diskurz o predmetu te študije in soodločala, kaj se sme misliti in reči o Prekmurju in Prekmurcih, kako se sme to reči ali razmišljati in kdo sme o njem izrekati mnenja in sodbe. Na podlagi ugotovitev analize, ki je uporabljala metodo kritične diskurzivne analize, bom poskušala definirati medijske stereotipe o Prekmurju in Prekmurcih.

V medijski realnosti je Prekmurje izrazito problematično območje, kjer prihaja do zapletov zaradi slovensko-hrvaške meje pri Hotizi, kaznivih dejanj in sodnih procesov, slabega položaja kmetov, slabe gospodarske razvitosti in slabih prometnih povezav. S tem je paradoksalno potrjena tudi POP TV-jeva filozofija poročanja o Prekmurju, da se namreč v tej pokrajini ne dogajajo velike reči, temveč se godijo zgolj žalostne zgodbe o težavah, ki pretresajo celo Slovenijo. Enoglasna ugotovitev makro analize je torej, da so teme v prispevkih o severovzhodu Slovenije izrazito negativne, saj se navezujejo na probleme, kazniva dejanja ali zaplete – ustrezajo torej predvsem dejavniku objave vrednosti negativnosti. Podobno Erjavčeva in Poler Kovačičeva (2007: 79) ugotavljata za družbene manjšine, o katerih mediji večinoma poročajo v povezavi s težavami in deviantnostjo. Negativne teme pa „oblikujejo negativno 'mišljenje' občinstva“, Nam pripisujejo dobra dejanja, Njim pa negativna (prav tam).

V analiziranih prispevkih uporabljeno besedišče konstruira pomen, da je življenje na levem bregu Mure težko. Ključna sporočila izbranega poimenovanja Prekmurja in Prekmurcev so skladna z informacijami, podanimi v orisu družbene prakse, ki kaže, da je Prekmurje v primerjavi z drugimi predeli Slovenije gospodarsko, okoljsko in kulturno neenako ter da se po osvoboditvi izpod tuje nadvlade še vedno ni uspelo povsem vključiti v slovenski prostor, čeprav je že skoraj 90 let na zemljevidu združeno z matično domovino. Medtem ko o problemih v televizijskih novicah večinoma govorijo bodisi novinar bodisi domačini, ki se pohvalijo edinole zaradi delavnosti in pridnosti (ki je vidna tudi denimo na hrapavih rokah ljudi), je govorica o gostoljubnosti položena v usta Neprekmurcev. Reprezentacije v oddaji 24 ur tako vzpostavljajo kontrast, ko kažejo na eni strani slab socialni položaj kot odraz gospodarske nerazvitosti in visoke stopnje brezposelnosti ter posledično nezadovoljstvo prebivalcev, na drugi strani pa navdušenje obiskovalcev Prekmurja nad gostoljubjem in prijaznostjo preprostih prekmurskih ljudi.

Problematičnost Prekmurja tu in tam potencira sklepno besedilo prispevkov, katerega tvorec je novinar in ki je podobno nekakšnemu sodnemu epilogu oziroma komentarju v nekajbesedni metaforični govorici. Namig na prisotnost primesi, ki so značilnost interpretativnih novinarskih vrst (navzočnost avtorja besedila, aktualizirana jezikovna sredstva), prihaja od uporabe anonimnih virov, ki so poimenovani kot domačini, Hotižani in podobno. Uporabiti informacijo ali mnenje in se pri tem sklicevati na anonimni vir je po *Kodeksu novinarjev Slovenije* (2002) sicer legitimno novinarjevo ravnanje. Etična smernica 4. člena tega dokumenta namreč pravi, da „[n]ovinar mora, kadar je le mogoče, navesti vir informacije. Javnost ima pravico poznati vir informacije, da bi lahko ocenila njen pomen in verodostojnost. Če sicer ni mogoče pridobiti informacije, se novinar lahko dogovori o anonimnosti vira.“ Kot opozarja Polerjeva (1997: 123), je dolžnost navajanja vira informacije sicer lahko kršena, toda le v posebnih okoliščinah, ki bi utegnile imeti posledice, oziroma, kot pravita Erjavčeva in Poler Kovačičeva (2007: 142), ko gre za informacije, ki so za javnost pomembne in ko jih ni možno pridobiti drugače kot od zaupnega vira. Pri zaključkih, ki prihajajo iz novinarjevih ust, ne moremo trditi, da gre za za javnost pomembne informacije, saj gre predvsem za mnenja in ocene. Ker se sklepne misli v takšni obliki – z navajanjem vira, ki se ni želel izpostaviti in je zato ostal neimenovan – pojavijo večkrat in ker novinar vselej uporablja množinsko obliko anonimnega vira, kar pomeni, da je očitno imel na razpolago več govorcev z enakim prepričanjem, od katerih pa nobeden ni želel

stopiti pred kamero, obstaja dvom, ali je izrečeno resnično „glas ljudstva“ ali je to ljudstvo le novinar sam. Takšno ravnanje je problematično tako zaradi potencialnega novinarjevega skrivanja za *vox populi* kot tudi zaradi posploševanja. Tudi Labanova (2007: 109) ugotavlja, da se v televizijskih poročilih na TV Dnevniku na Televiziji Slovenija in oddaji 24 ur na POP TV nelegitimno pojavljajo interpretativne primesi.

Ker se v vsaj 13 prispevkih pojavi tudi izjava v prekmurskem dialektu (skoraj vsi anketiranci govorijo v prekmurščini), ki ga uporabi tudi novinar (*Boug daj toj rejči hasek* (80), ugotavljam, da POP TV v reprezentacijah Prekmurja izpostavlja tudi prekmursko narečje, ki se zaradi drugačnega zgodovinskega razvoja tega predela močno razlikuje od dialektov preostalega dela Slovenije in ga, kot piše Direkt (17. 02. 2006), „razumejo le oni (Prekmurci, op. M. H. V.) sami“, ta drugačnost pa je za komercialni medij atraktivna. Tudi v jeziku, ki ga uporabljajo govorci, je opaziti kontrast med tako imenovanimi navadnimi ljudmi z ulice in uradniki oziroma gospodarstveniki. Prvi izjave izrekajo v prekmurščini, drugi pa govorijo knjižno slovenščino, pri kateri je vseeno zaznati prekmurski naglas. Ob tej še eni značilnosti prostora, ki jo konstruira POP TV, se zastavlja vprašanje, ali je vključevanje izjav v dialektu v novinarske prispevke smiselno. Nerazumljivost prekmurskega narečja pri večinskem delu desnega brega Mura najbrž spodkopava primarno funkcijo prispevkov, ki je informiranje, saj zbuja konfuznost. Zmedo pa naj bi sprožila tudi neposrečena vpeljava prekmurščine v film Branka Đurića *Traktor, ljubezen in rock'n'roll*:

*Res je celotni film posnet v prekmurščini, ampak v takšni, kot so jo pač sposobni govoriti izobraženi gledališki igralci. Moment presenečenja so bili podnapisi v angleščini, tako da tisto uro in pol ni bilo ne zvoka ne zapisa na platnu v slovnični slovenščini. Glede na odziv eminentnih povabljenih gostov slovenske kulture srenje je film izpadel smešno, celo preveč smešno, saj gre v osnovi za tragikomični film. Na trenutke se je zdelo, kot da bi gledalcem v dvorani bila smešna že sama prekmurščina kot jezik, ne glede na to, o čem je v filmu šlo. V filmu je bil recimo prizor, v katerem Đuro svoji izbranki zastavi vprašanje: 'A ti to resno?' in ona mu odgovori: 'Resno kak satan!' Ob tem dialogu se je vsa dvorana tresla od smeha. Nekje za tem pa se pojavi prizor s kovačem, ki mu Đuro spet pojasnjuje: 'Rad bi jo impresijonejro (slov. impresioniral)!' in kovač mu nekoliko kasneje odgovori: 'Tukaj imaš, da boš jo lahko impresejro (slov. impresiral).' In edina dva, ki sva se na glas smejala tej sceni, sem bil sam in Prekmurka desno od mene. Ti jezikovni odtenki so se izgubili (v angleškem prevodu). Ostali so neizraženi in bodo pravi učinek dosegli le pri gledalcih na severovzhodu države, glede na odzive v Portorožu pa bo pri ostalih požel smeh in aplavz. Ne bi bilo*

*neumno razmišljati tudi tako: gledalcem, ki ne razumejo prekmurščine, bi bila smešna tudi povsem resna drama ali celo grozljivka. (Kuran 2007)*

Če se dialekt pojavi večkrat ali če so skoraj vse izjave v anketah v prekmurščini, pa ta element poleg nejasnosti ustvarja še vtis, da je narečje edini jezik, ki ga Prekmurci obvladajo. In na tej podlagi se ne gre več čuditi pojavu, da nekateri prekmurske študente na ljubljanski univerzi še danes sprašujejo, kako to, da tako lepo govorijo slovensko, in so presenečeni ob odgovoru, da osnovnošolski in srednješolski pouk tudi v Prekmurju potekata v maternem, slovenskem knjižnem jeziku.

Analiza vizualnih znakov je pokazala, da v oddaji 24 ur dominirajo predvsem ruralne podobe njiv in živine, ki pa jih mestoma (toda to bolj izjemoma) ne gre brati kot nekaj negativnega, temveč prej kot glorifikacijo kmečkega življenja, saj POP TV ponuja tudi lepe, estetske posnetke. Zaradi izrazitega izstopanja števila znakov, ki konotirajo ruralnost, na seznam makropropozicij dodajam ugotovitev, da je Prekmurje kmetijska pokrajina, vizualne podobe prometa in veliko število prispevkov o prometnih razmerah v Prekmurju pa vodi v zaključek, da je Prekmurje prometno zaostalo, saj tu, sodeč po televizijskih reprezentacijah, ljudje nimajo dobrih avtomobilov, pač pa se vozijo predvsem s traktorji, in ker niso avtocestno povezani s preostalo Slovenijo, so tamkajšnje ceste polne tovornjakov.

Revščina, izoliranost, drugačnost, pozabljenost, problematičnost, gostoljubnost, delavnost, složnost, nerazumljivo narečje, kmetijstvo in prometna zaostalost – to so kulturni vzorci, ki jih je POP TV naturalizirala in naredila edine veljavne, saj je pogled skozi medijska očala zdravorazumski, univerzalen in vedno pravilen. Ugotovitve analize so stereotipi o Prekmurju in Prekmurcih.

Trstenjaku (1991) in Museku (1994), ki sta opredelila nekaj stereotipov o Prekmurcih, lahko 16 oziroma 13 let pozneje pritrdim le v eni točki. Obe, njuna definicija in moja analiza televizijskih prispevkov, kot stereotip o Prekmurcih navajata pridnost oziroma delavnost, s Trstenjakom pa se lahko strinjam še glede servilnosti, če jo razumemo kot postrežljivost ali gostoljubnost. Z ugotovitvami knjižice *Prekmurje za začetnike*, ki je še v nastajanju, pa najdem več stičišč, čeprav, kot že rečeno, v tem primeru gre bolj za asociacije na Prekmurje in ne stereotipe. Tako rezultati analize medijskega poročanja kot ugotovitve, ki jih nizajo

raziskovalci, se močno stikajo v naslednjih stereotipih: nerazvita pokrajina, dobra hrana in narečje. Poleg teh vidnejših podobnosti je bilo v televizijskih prispevkih na različne načine zaslediti še nekaj gesel, ki jih bo vsebovala pričakovana knjiga: Borovo gostüvanje v prispevku, posvečenem prav temu običaju (72), mlin na Muri, ki se pojavi v vseh prispevkih o reševanju vprašanja slovensko-hrvaške meje, večjezičnost pa POP TV reprezentira takrat, ko poroča o tovarni Koncept Optimum, kjer so bile zaposlene tudi Madžarke – najizraziteje to stori tako, da vključi izjavo ene od delavk v madžarskem jeziku (96). Stereotip, da so Prekmurci strpni, je reprezentiran v prispevku o sožitju z Romi na Osnovni šoli Murska Sobota II. Isti prispevek potrjuje tudi interkulturalnost na tem območju, takšni pa so tudi prispevki, v katerih nastopajo Madžari (6, 39, 51). Namig na slaščico prekmurska gibanica dobimo enkrat, in to v prispevku o umetnostnem projektu, imenovanem Gibanica (21). Štorklja, ki velja za enega od simbolov Prekmurja, se pojavi le v prispevku o novi murskosoboški porodnišnici (89), dvakrat pa je govora tudi o tovarni oblačil Mura (97, 112).

Rezultati analize so bili pričakovani. Iz analize družbene prakse je razvidno, da je Prekmurje pokrajina, ki ji je zgodovina namenila drugačen razvoj kot preostalemu delu Slovenije, lega in naravni viri pa možnost ukvarjanja z dejavnostmi, ki v slovenskem prostoru niso pogoste. Prekmurje je danes najmanj razvito območje v Sloveniji, kjer se ljudje še vedno preživljajo (tudi) s kmetijstvom, imajo nižje plače od slovenskega povprečja in govorijo narečje, ki tudi zaradi tega, ker vsebuje prvine jezikov bivših nadvlad, slovenskemu prebivalstvu ni razumljivo. POP TV je ta posplošeni in shematiziran diskurz o Prekmurju in Prekmurcih (re)produciral in utrjeval ter ga prodajal kot resnico, saj je kot komunikacijski sistem v rokah večjega desnega brega reke Mure, ki je v tem primeru glasnejša družbena skupina. Tudi izhajanje iz predpostavke, da se v Prekmurju „veliki dogodki“ ne rojevajo, temveč se (v skladu z logiko komercialnega medija) godijo za občinstva veliko bolj zanimive zgodbe o pretresljivih izkušnjah malega človeka, ne more rezultirati drugače kot v skupku stereotipov o umazanih kmetih, ubogih delavkah, ki ostanejo brez službe, in ljudeh, ki so potisnjeni na rob družbe ter prometno, socialno in kulturno izolirani od razvitejšega, razumljiveje govorečega in naprednejšega večinskega dela Slovenije. Tudi novinar Marjan Maučec sam, ki je, kot pravi, povsem avtonomen subjekt novinarskega sporočanja procesa, je potrdil na spletu zapisan pristop k poročanju o Prekmurju, ko je izjavil, da so njegovi prispevki „zanimive zgodbe“, zanimivosti kot edinemu regulatorju

njegovega dela pa se uklanjajo vsa profesionalna novinarska merila in smernice novinarskega etičnega kodeksa, kar je, kot že rečeno, narava komercialnih medijev.

Toda stereotipnih podob, kakršne se pojavljajo v prispevkih o Prekmurju, vsekakor ne gre jemati tako lahkotno, saj imajo lahko čisto konkretne in resne posledice – stereotipi lahko pripeljejo do predsodkov in diskriminacije. Preostali del Slovenije lahko Prekmurje zaradi učinkov diferenciacijskega diskurza, po katerem je fiktivna skupina Mi vedno boljša od skupine Oni, zaznava pristransko in diskriminatorno.<sup>30</sup> Po tej poptvjevski diskurzivni formaciji je namreč Prekmurje drugo, drugačno in manjvredno območje, kjer živijo drugi, drugačni in manjvredni slovenski državljani. V stvarnem življenju to pomeni, da če je nekdo prepričan, da so Prekmurci in Prekmurke kmetje, jih bo tako zaznaval in se do njih tudi tako vedel. Hartley (1982: 116) tudi opozarja na kontinuiteto širjenja stereotipov, ko pravi, da ko sta enkrat član neke skupine ali neka tema reprezentirana stereotipno, bosta odslej vedno prikazana v zvezi s tem stereotipom: medijskega prostora ne bosta dobila, če tisto, kar bosta naredila ali povedala, ne bo ustrezalo stereotipu, ki se ju drži. Širjenje stereotipov v medijih pa je še posebej nevarno prav danes, v „novi označevalni kulturi“, ko „družba postaja zrcalna podoba množičnih občil“ (Košir 2003: 187).

Mediji sicer nikoli ne bodo zmogli prezrcaliti realnosti na časopisni papir, televizijski zaslon ali radio, ter krajev, regij in družbenih skupin predstaviti takšnih, kakršni so, in ljudje najbrž ne bomo nikoli zmogli popolnoma razbiti stereotipov, ki krožijo o družbenih manjšinah, posameznih narodih in kulturah ter regijah in pokrajinah. Toda POP TV lahko poročanje o Prekmurju s preprostimi ukrepi vsaj deloma spremeni in tako vsaj zmanjša silo utrjevanja pomenov, ki so – čeprav so redko zapisani kot taki – stereotipni in navsezadnje v nasprotju s Kodeksom slovenskih novinarjev. Za začetek se lahko profesionalnim novinarskim normam približa tako, da spremeni absurdno filozofijo pristopa k delu svojega dopisništva v Pomurju. Trditi, da se v Prekmurju ne dogaja nič pomembnega, je ozkomiselno in znamenje medijske slabovidnosti. Drugič, če naj primarna funkcija informativnih oddaj ostane informiranje, potem morajo v prispevke vključene izjave biti razumljive in sporočilne ne le Prekmurcem, temveč celotni Sloveniji. Novinar lahko to doseže s preprostim opozorilom anketiranca ali drugega vira tako, da ga poprosi, naj mnenje izrazi v knjižnem jeziku. Izziv za snemalca je v tem kontekstu le nekoliko

---

30 Raziskava o tem, kako preostali del Slovenije zaznava Prekmurje, (še) ni bila narejena.

več inovativnosti in ustvarjalnosti. In tretjič, novinar ne more delovati po sebi vsečnih „modrostih“ in normah, ki si jih zastavi sam, temveč mora, če želi svoje delo opravljati profesionalno, spoštovati smernice kodeksa novinarjev.

In končno: Prekmurci si deloma tudi sami na rame nalagajo breme negativnih stereotipov, zato so za takšno poročanje o sebi vsaj soodgovorni. Čeprav se radi pošalijo, tudi na svoj račun, se morajo zavedati, da jim bizarne zgodbe o tem, kako gredo na morje s traktorjem (Maučec 2007), samoglorifikacija gostoljubnosti in preprostosti in nekritična identifikacija s stereotipnimi podobami prav nič ne koristijo. Sami bi si morali prizadevati, da bo njihova podoba skozi medijsko prizmo še kaj več kot stereotipna podoba zaostale vasi nekje na Madžarskem, obdane z neokrnjeno naravo in kmečkim okoljem. PotrošnikE medijskih vsebin je potrebno obvestiti, da Miškovih blatnih cest pri njih že dolgo ni več, da bodo kmalu dobili tudi avtocesto, ki jih bo povezala s preostalim delom domovine in po kateri se bodo vozili avtomobili (in ne traktorji), ki jih imajo tudi v Prekmurju.

## 6. SKLEP

Diplomsko delo je na podlagi deskriptivne analize znanstvene literature ter s pomočjo kritične diskurzivne analize pokazalo, da je zdravorazumski pogled na Prekmurje in Prekmurce stereotipen. V analizi televizijskih novic v informativni oddaji 24 ur je bilo ugotovljeno, da POP TV Prekmurju in Prekmurcem pripisuje specifične attribute in jih povezuje z revščino, izoliranostjo, drugačnostjo in pozabljenostjo, problematičnostjo, gostoljubnostjo, z dobro hrano in pijačo, delavnostjo, slogom, posebnim narečjem, s kmetijstvom in prometno zaostalostjo. Takšen pomen je namreč ta komercialna televizija (re)producirala v letu 2005, ga (začasno) utrjevala in povzdignila v diskurz, s tem pa Prekmurje in Prekmurce oblikovala in konstituirala ter jih hkrati pozicionirala v družbi. Z diferenciacijskim diskurzom Mi-Oni, pri katerem smo Mi vedno boljši od Njih, je potegnila strogo ločnico med desnim in levim bregom Mure ter Prekmurje osamila ali celo izključila, s čimer je svoje občinstvo naučila, kdo je v družbi več vreden in kdo manj: Prekmurje je postalo manjvredno območje z manjvrednimi slovenskimi državljani. Z negativno stereotipno sliko Prekmurja kot eksotične oaze, ki jo pesti kup križev in težav, je tako POP TV prispeval k produkciji neenakih moči, s stereotipiziranjem ljudi in pokrajine pa je tvegala povsem realni nevarnosti stereotipov – izoblikovanje predsodkov in diskriminacije.

Analiza je pokazala tudi, da dogodek, ki se zgodi v Prekmurju, postane novica predvsem takrat, ko je zadoščeno dejavnikom objave vrednosti personalizaciji, negativnosti in kontinuiteti. To potrjuje tudi novinarjevo izjavo, da so predmeti njegovega poročanja zanimive zgodbe preprostega človeka, in značilnost komercialnih medijev, ki želijo novico predvsem dobro prodati. Prekmurje namreč dobi medijske minute predvsem takrat, ko gre nekaj narobe in ko je novico mogoče upovedati znotraj referenčnega okvira osebne izkušnje, sicer pa kot tržno blago ni atraktivno.

Čeprav je bil prvotni namen ugotoviti, kakšni so Prekmurci in Prekmurje skozi medijska očala, je analiza odprla še nekatera druga vprašanja. Med temi je najbolj zaskrbljujoče novinarjevo razumevanje novinarskega poklica, ki kaže na izrazit odmik od novinarskih norm ter zavesten in nameren odklon od smernic

novinarskega kodeksa, nadalje (ne)smiselnost vključevanja narečnih izjav v novinarska sporočila in (ne)legitimnost vključevanja sklepnih komentarjev, ki niso podpisani, v prispevke.

Teoretska podlaga diplomske naloge je konstruktivistična paradigma, po kateri je realnost družbeni konstrukt in je človeku dostopna le skozi jezikovne sisteme. Mediji niso nepristranski zbiratelji novic in posredniki realnosti, temveč so tovarne novic in realnosti, za katere je značilna zapletena in večstopenjska proizvodnja specifičnih različic realnosti, ki so občinstvom ponujene kot edine naravne, pravilne in legitime. V resnici pa gre za reprezentacije, ki v določenem zgodovinskem, kulturnem ali družbenem prostoru kažejo trenutno dominantne družbene norme. Središčno mesto v tovarni novic zavzema novinar, ki izbira dogodke ali pojave, ki bodo postali novice, jih kategorizira ter oblikuje in upove novinarsko sporočilo. V sporočanjškem procesu ima vedno na voljo več možnosti, med katerimi se lahko odloča, kaj (ne) bo novica, kdo bodo viri informacij, katere informacije bo vključil v svoj prispevek in katere bo zamolčal, kakšna slika bo spremljala tekst, kako se bodo izmenjevali govorci, kako se bodo menjavali kadri, kako bo prispevek zmontiran itn. Natančen pregled procesov produkcije novinarskih besedil, pri katerih je vedno na razpolago več opcij, kaže, da je televizijski in vsak drug novinarski prispevek avtorsko delo in zato vedno interpretacija dogodka ali pojava, o katerem pripoveduje.

Prihodnje rodove čaka še mnogo velikih raziskovalnih izzivov, saj je potrebno zapolniti manko študij o Prekmurju in tudi na ta način prispevati h kulturnemu približevanju Prekmurja preostali Sloveniji. V tem kontekstu bi zagotovo bil zanimiv še pregled prekmurskega, političnega in gospodarskega diskurza o Prekmurju in Prekmurcih ter novinarskih reprezentacij na javni televiziji Televizija Slovenija, za katere predpostavljam, da bi prinesli podobne ugotovitve.

Kljub temu, da je pričakovanje nepristranskih novinarskih tekstov iluzorno, zaključujem optimistično – z mislijo na vse šolajoče se rodove in s prepričanjem, da je novinarstvo družbeno odgovorna dejavnost, ki ima izreden vpliv na ljudi, njihovo življenje in medosebne odnose, in zato od novinarja, osrednjega akterja konstrukcije realnosti, zahteva najrazličnejše intelektualne tehnike, teoretično znanje, doslednost v spoštovanju mehanizmov samoregulacije, skrb za varovanje človekove osebe in njenega dostojanstva, natančnost in vestnost, na podlagi

česar je pozornost mogoče preusmeriti na tematike, ki ostajajo zunaj medijskega pogleda, in spremeniti ozračje v družbi tako, da bo vsevključujoče in prijaznejše.

## 7. LITERATURA

- Barthes, Roland (1979/1956): *Književnost, mitologija, semiologija*. Beograd: Nolit.
- Bašič - Hrvatin, Sandra (1990): *Konstrukcija realnosti v medijih: Teoretična izhodišča za analizo jugoslovanskih časopisov: magistrska naloga*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- B. Hrvatin, Sandra (2002): *Državni ali javni servis: perspektive javne radiotelevizije v Sloveniji*. Ljubljana: Mirovni inštitut. Dostopno na <http://mediawatch.mirovni-institut.si/edicija/seznam/10/mediawatch10.pdf> (30. november 2007).
- B. Hrvatin, Sandra, Brankica Petković in Lenart J. Kučič (2004): *Medijsko lastništvo. Vpliv lastništva na neodvisnost in pluralizem medijev v Sloveniji in drugih post-socialističnih evropskih državah*. Ljubljana: Mirovni inštitut. Dostopno na <http://mediawatch.mirovni-institut.si/edicija/seznam/15/mediawatch15.pdf> (30. november 2007).
- Boorstin, Daniel J. (1992): *The Image: a guide of Pseudo-events in America*. New York: Vintage Books.
- Branston, Gill in Roy Stafford (2003): *Media student's book*. 3<sup>rd</sup> edition. London: Routledge.
- Bučar-Ručman, Aleš (2006): *Politične stranke in njihove medijske strategije*. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Burr, Vivien (1998): *What is discourse*. London: E. Arnold.
- Burton, Graeme (1997): *More than meets the eye: an introduction to media studies*. London: E. Arnold.
- Cestnik, Mojca (2006): *Reprezentacija spolnosti v medijih primer Cosmopolitana*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Croteau, David in William Haynes (2000): *Media society: industries images and audiences*. 2<sup>nd</sup> edition. London: Sage.
- Čuček, Tina (2005): *Diskurz o izbrisanih v slovenskem parlamentu: analiza parlamentarnih razprav*. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Day, Louis A. (2003): *Ethics in media communications: Cases and controversies*. 4<sup>th</sup> edition. Belmont: Thomson / Wadsworth.

- Dimbleby, Richard in Graeme Burton (1998): *More than words: an introduction to communication*. 3<sup>rd</sup> edition. London: Routledge.
- Drame, Ines (1992): Odnosno strukturirana medijska realnost kot posebna realnost. *Teorija in praksa* 29(9–10), 849–859.
- *Enciklopedija Slovenije* 1995. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Erjavec, Karmen (1998): *Koraki do kakovostnega novinarskega prispevka*. Ljubljana: Jutro.
- Erjavec, Karmen (2005): Mediji in spolna identiteta. V Melita Poler Kovačič in Karmen Erjavec (ur.): *Uvod v novinarske študije*, 273–293. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Erjavec, Karmen in Zala Volčič (1999): *Odraščanje z mediji*. Ljubljana: Zveza prijateljev mladine Slovenije.
- Erjavec, Karmen, Sandra Bašič-Hrvat in Barbara Kelbl (2000): *Mi o Romih: diskriminatorni diskurz v medijih v Sloveniji*. Ljubljana: Open Society Institute – Slovenia. Dostopno na <http://mediawatch.mirovni-institut.si/edicija/seznam/05/mediawatch05.pdf> (30. november 2007).
- Erjavec, Karmen in Melita Poler Kovačič (2007): *Kritična diskurzivna analiza novinarskih prispevkov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Fairclough, Norman (1992): *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, Norman (1995a): *Critical discourse analysis: the critical study of language*. London: Longman Publishing.
- Fairclough, Norman (1995b): *Media discourse*. London: Arnold.
- Fiske, John (1996): British cultural studies and television. V C. Robert Allen (ur.): *Channels of discourse, reassembled: television and contemporary criticism*, 254–289, 2<sup>nd</sup> edition. London: Routledge.
- Fiske, John (2004): Televizijska kultura: branje poročil, bralci poročil. V Breda Luthar, Vida Zei in Hanno Hardt (ur.): *Medijska kultura: kako brati medijske tekste*, 147–179. Ljubljana: Študentska založba.
- Fowler, Roger (1993): *Language in the news: discourse and ideology in the press*. London, New York: Routledge.
- Gulič, Andrej in Andreja Praper (1998): Strategija razvoja Pomurja (Prekmurja in Prlekije). *Ib revija* 32(6–7), 2–70.
- Hall, Stuart (1997): *Representation: cultural representations and signifying practices*. London: Sage.

- Hall, Stuart (1996): Delo reprezentacije. V Breda Luthar, Vida Zei in Hanno Hardt (ur.): *Medijska kultura: kako brati medijske tekste*, 33–84. Ljubljana, Študentska založba.
- Hardt, Hanno (2002): Vizualna kultura v kulturnih študijah. V Aleš Debeljak, Peter Stankovič, Gregor Tomc in Mitja Velikonja (ur.): *Cooltura: uvod v kulturne študije*, 315–327. Ljubljana: Študentska založba.
- Hartley, John (1982): *Understanding news*. London, New York: Methuen.
- Hrženjak, Majda, ur. (2002): *Njena (re)kreacija: ženske revije v Sloveniji*. Ljubljana: Mirovni inštitut. Dostopno na <http://mediawatch.mirovni-institut.si/edicija/seznam/12/mediawatch12.pdf> (20. november 2007).
- *Ilustrirana zgodovina Slovencev 1999*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Invazija narečja in bujte repe (2006). *Direkt*, 17. 2. Dostopno na <http://www.direkt.si/domov/bazar/10035/> (20. december 2007).
- Jerič, Ivan (2001): *Zgodovina madžarizacije v Prekmurju*. Murska Sobota: Stopinje.
- Južič, Stane (1993): *Identiteta*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Kalin Golob, Monika (2003): *H koreninam slovenskega poročevalnega stila*. Ljubljana: Jutro.
- Kamin, Tanja (2004): *Promocija zdravja kot mit opolnomočenega državljanca: doktorska disertacija*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Keane, John (1992): *Mediji in demokracija*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- *Kodeks novinarjev Slovenije*, sprejet 10. oktobra 2002 v Izoli. Dostopen na <http://www.novinar.com/dokumenti/kodeks.php> (16. november 2007).
- Korošec, Tomo (1998): *Stilistika slovenskega poročevalstva*. Ljubljana: Kmečki glas.
- Košir, Manca (1988): *Nastavki za teorijo novinarskih vrst*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Košir, Manca in Melita Poler (1996): Utemeljitev novinarske etike in svoboda slovenskih novinarjev. V Marjan Sedmak (ur.): *Mediji, etika in deontologija: zbornik*, 9–26. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Košir, Manca (2003): *Surovi čas medijev*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Kuhar, Roman (2003): *Medijske podobe homoseksualnosti: analiza slovenskih tiskanih medijev od 1970 do 2000*. Ljubljana: Mirovni inštitut. Dostopno na <http://mediawatch.mirovni-institut.si/edicija/seznam/14/mediawatch14.pdf> (20.

november 2007).

- Kuran, Manuel (2007): *Izgubljeno s prevodom: Đuro z novim filmom*. Sobotainfo, 17. oktober 2007. Dostopno na <http://www.sobotainfo.com/index.php?mode=article&aid=2126&nz=2> (10. november 2007).
- Laban, Vesna (2004): *Razvidnost virov informacij v televizijskih novinarskih besedilih*. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Laban, Vesna (2007): *Televizijsko novinarstvo: hibridizacija žanrov in stilov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Lacey, Nick (1998): *Image and representation: key concepts in media studies*. Houndmills, London: Macmillan.
- Lippmann, Walter (1999/1922): *Javno mnenje*. Ljubljana: Založba FDV.
- Luckmann, Thomas (1991): Jezik in osebna identiteta. *Teorija in praksa* 28(7), 796–803.
- Luthar, Breda (1992): *Čas televizije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Luthar, Breda (1998a): *Poetika in politika tabloidne kulture*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Luthar, Breda (1998b): *Politika teletabloidov*. Ljubljana: Open society Institute - Slovenia.
- Macdonald, Myra (2003): *Exploring media discourse*. London: Arnold.
- Macdonell, Diane (1986): *Theories of Discourse: An Introduction*. Oxford, New York: Basil Blackwell.
- Maučec, Marjan (2007): *S traktorjem na morje*. POP TV, 6. 6. 2007. Dostopno na [http://24ur.com/bin/article.php?article\\_id=3099367&show\\_media=60023372](http://24ur.com/bin/article.php?article_id=3099367&show_media=60023372) (16. december 2007).
- McManus, John H. (1994): *Market-Driven Journalism: Let the Citizen Beware?* Thousand Oaks: Sage Publications.
- McNair, Brian (1998): *The sociology of journalism*. London: Arnold.
- McQual, Denis (1994): *Mass communication theory*. 3<sup>rd</sup> edition. London: Sage.
- Musek, Janez (1994): *Psihološki portret Slovencev*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Novak, Vilko (1972): Kajkavske prvine v prekmurski knjigi 18. stoletja. *Slavistična revija* 20(1), 95–102.
- Pečjak, Vid (1994): *Psihologija množice*. Ljubljana: samozaložba.

- Pečjak, Vid (1995): *Politična psihologija*. Ljubljana: samozaložba.
- Perkins, Tessa (2003): Rethinking stereotypes. V Tim O'Sullivan in Yvonne Jewkes: *The Media Studies Reader*, 75–85. London: Arnold.
- Perovič, Tomaž in Špela Šipek (1998): *Tv novice*. Ljubljana: Študentska organizacija Univerze v Ljubljani.
- Petković, Brankica (2006): Mediji za državljane. V Brankica Petković (ur.): *Mediji za državljane*, 8–20. Ljubljana: Mirovni inštitut. Dostopno na <http://mediawatch.mirovni-institut.si/edicija/seznam/18/mediawatch18.pdf> (23. december 2007).
- *Poklicna merila in načela novinarske etike v programih RTV Slovenija 2000*, sprejeta 18. maja in dopolnjena 22. junija. Dostopno na [http://www.rtvlo.si/modload.php?&c\\_mod=static&c\\_menu=1048035122](http://www.rtvlo.si/modload.php?&c_mod=static&c_menu=1048035122) (23. december 2007).
- Poler, Melita (1997): *Novinarska etika*. Ljubljana: Magnolija.
- Poler Kovačič, Melita (2004): *Novinarska (iz)virnost: novinarji in njihovi viri v sodobni slovenski družbi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Poler Kovačič, Melita (2005): *Kriza novinarske odgovornosti*. Ljubljana: Založba FDV.
- Pomurska akademsko znanstvena unija (2007): *Zgodovina Prekmurja*. Dostopno na [http://www.pazu.si/sl/informacija.asp?id\\_meta\\_type=25&id\\_informacija=228](http://www.pazu.si/sl/informacija.asp?id_meta_type=25&id_informacija=228) (10. julij 2007).
- POP TV (2007a): *Dopisnik iz Slovenije za oddajo 24 ur*. Dostopno na [http://24ur.com/bin/article.php?article\\_id=3101796](http://24ur.com/bin/article.php?article_id=3101796) (15. oktober 2007).
- POP TV (2007b): *Predstavitev*. Dostopno na [http://24ur.com/naslovnica/corp/predstavitev.html?section\\_id=510](http://24ur.com/naslovnica/corp/predstavitev.html?section_id=510) (02. junij 2007).
- Prpič, Branko (2006): Poročanje o dnevnih dogodkih v osrednjih večernih poročilih. V Brankica Petković (ur.): *Mediji za državljane*, 76–111. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Pušnik, Maruša (1999): Konstrukcija slovenske nacije skozi medijsko naracijo. *Teorija in praksa* 36(5), 796–808.
- Rayner, Philip, Peter Wall in Stephen Kruger (2004): *Media studies: the essential resource*. London: Routledge.
- Režek, Mateja (2005): *Vključevanje kritične diskurzivne analize v model vzgoje*

za medije: primer analize diskriminatornega diskurza v šoli. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

- Rituper, Aleksandra (1995): *Dejavniki, ki so vplivali na oblikovanje prekmurske identitete. Diplomaska naloga*. Ljubljana Fakulteta za družbene vede.
- Saussure, Ferdinand de (1997/1916): *Predavanja iz splošnega jezikoslovja*. Ljubljana: ISH.
- *Slovenske regije v številkah 2007*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Dostopno na [http://www.stat.si/doc/pub/slovenske\\_regije\\_2007-koncna.pdf](http://www.stat.si/doc/pub/slovenske_regije_2007-koncna.pdf) (9. julij 2007).
- *Slovenski etnološki leksikon 2004*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Sontag, Susan (2001): *O fotografiji*. Ljubljana: Študentska založba.
- Splichal, Slavko in Colin Sparks (1994): *Journalists for the 21<sup>st</sup> century: tendencies of professionalization among first-year students in 22 countries*. Norwood, New Jersey: Ablex Publishing Corporation.
- Sraka, Alojz, Janez Sraka in Jože Sraka (1984): *Prekmurci in Prekmurje*. Chicago: Loyola University.
- Stanković, Peter (2002): Kulturne študije. Pregled zgodovine, teorij in metod. V Aleš Debeljak, Peter Stanković, Gregor Tomc in Mitja Velikonja (ur.): *Cooltura: uvod v kulturne študije*, 11–71. Ljubljana: Študentska založba.
- *Statistične informacije (2007)*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Dostopno na <http://www.stat.si/doc/statinf/05-si-007-0701.pdf> (9. julij 2007).
- *Statistični letopis 2006 (2007)*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Dostopno na [http://www.stat.si/letopis/index\\_vsebina.asp?poglavje=30&leto=2006&jezik=si%20\(09.%2007.%202007](http://www.stat.si/letopis/index_vsebina.asp?poglavje=30&leto=2006&jezik=si%20(09.%2007.%202007) (9. julij 2007).
- Torfing, Jacob (1999): *New theories of discourse: Laclan, Mouffe and Žižek*. Oxford: Blackwell.
- Trstenjak, Anton (1991): *Misli o slovenskem človeku*. Ljubljana: Mihelač.
- Ule, Mirjana (2000a): *Sodobne identitete: v vrtincu diskurzov*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Ule, Mirjana (2000b): *Temelji socialne psihologije*. 3. izdaja. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Urad za narodnosti (2007): *Madžarska manjšina*. Dostopno na <http://www.uvn.gov.si/index.php?id=100> (9. julij 2007).
- Van Dijk, Teun A. (1988): *News as discourse*. Hillsdale: L. Erlbaum.

- Van Dijk, Teun A. (1998): *Critical discourse analysis*. Dostopno na [www.hum.uva.nl/~teun/cda.htm](http://www.hum.uva.nl/~teun/cda.htm) (23. junij 2007).
- Vobič, Igor (2006): *Mit novinarske objektivnosti*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Vreg, France (2000): *Politično komuniciranje in prepričevanje: Komunikacijska strategija, diskurzi, prepričevalni modeli, propaganda, politični marketing, volilna kampanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Wodak, Ruth (2006): Critical linguistics and critical discourse analysis. V Jan-Ola Östman in Jef Verschueren (ur.): *Handbook of Pragmatics*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Co. Dostopno na <http://www.ling.lancs.ac.uk/staff/wodak/papers/06hbprag.pdf> (09. maj 2007).
- *Zakon o medijih* (2006). Ljubljana. Uradni list Republike Slovenije 110. Dostopno na <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2006110&stevilka=4666> (30. november 2007).

*Citati niso lektorirani, temveč so navedeni tako, kot so zapisani v izvirniku.*

**PRISPEVKI POMURSKEGA DOPIŠNIŠTVA POP TV ZA ODDAJO 24 UR** (avtor: Marjan Maučec)

*Prispevke je naslovil novinar.*

- 1) Cigareti, 6. 8 2004.
- 2) Trk avtomobila, 6. 5. 2005.
- 3) Hotiza brod, 6. 5. 2005.
- 4) Kmeti – denar, 26. 5. 2005.
- 5) Kacin – Hotiza, 16. 5 2005.
- 6) Madžari, 19. 5. 2005.
- 7) Umor Gederovci, 17. 4. 2005.
- 8) Vrnitev na brod, 27. 5. 2005.
- 9) Most na Muri, 28. 5. 2005.
- 10) 2.000.000 km, 28. 5. 2005.
- 11) Koncesije Zdravstvenemu domu, 20. 5. 2005.
- 12) Koncept Optimum, 10. 6. 2005.

- 13) Hotiza – kje so policisti? 15. 6. 2005.
- 14) Hotiza, 14. 6. 2005.
- 15) Goljufije, 17. 6. 2005.
- 16) Gramoz obsodba, 23. 6. 2005.
- 17) Koncept Optimum – stečaj, 28. 6. 2005.
- 18) EU sladkor, 1. 7. 2005.
- 19) Sojenje Todorovič, 5. 7. 2005.
- 20) Gibanica – Art center, 27. 6. 2005.
- 21) Cena pšenice, 6. 7. 2005.
- 22) Stanje na meji, 4. 7. 2005.
- 23) Policija – karambol, 8. 7. 2005. – manjka besedilo
- 24) Planika Turnišče, 14. 7. 2005.
- 25) Žetev, 21. 7. 2005.
- 26) Sojenje Cener, 21. 7. 2005.
- 27) Hotiza, 22. 7. 2005.
- 28) Sklad – zemljišča, 20. 6. 2005.
- 29) Toča – Zavarovalnica Triglav, 3. 8. 2005.
- 30) Hotiza brod, 5. 8. 2005.
- 31) Rž gori, 2. 8. 2005.
- 32) SLS – kmetijstvo, 17. 8. 2005.
- 33) Poplave – Petanja cesta, 18. 8. 2005.
- 34) Hotiza brod, 19. 8. 2005.
- 35) Poplave – Mura, 23. 8. 2005.
- 36) Poplave – Mura, 24. 8. 2005.
- 37) Kmetje – subvencije, 25. 8. 2005.
- 38) Mura – utopitev, 25. 8. 2005.
- 39) Madžari – tožba, 25. 8. 2005.
- 40) Hotiza mejni prehod, 30. 8. 2005.
- 41) Hotiza brod, 29. 8. 2005.
- 42) Zaprtje sejma, 2. 9. 2005.
- 43) Sojenje Makoter, 8. 9. 2005.
- 44) Peticija vojska, ???.??.????<sup>31</sup>
- 45) Sojenje Todorovič, ???.??.????.
- 46) Hotiza, ???.??.????.

---

31 Pri prispevkih številka 44, 45, 46, 64, 65, 104, 105, 106 in 109 datuma nastanka oziroma objave prispevka ni bilo mogoče pridobiti.

- 47) Koncept Optimum, 19. 9. 2005.
- 48) Smrt – vlak, 27. 09. 2005. – manjka besedilo
- 49) Sejem vojska, 22. 9. 2005.
- 50) Koncept Optimum, 6. 10. 2005.
- 51) Praznik Madžari, 14. 10. 2005.
- 52) Prekmurje Republika, 29. 9. 2005.
- 53) Odganjanje škorcev, 17. 11. 2005.
- 54) Džuro snema film, 7. 10. 2005.
- 55) Prehod Hotiza, 7. 10. 2005.
- 56) Tv Idea, 7. 10. 2005. – manjka besedilo
- 57) Film – Džuro, 13. 10. 2005.
- 58) Slovenija – Hrvaška, 6. 9. 2005.
- 59) Makoter doma, 27. 10. 2005.
- 60) Sporne ribe, 25. 10. 2005.
- 61) Romi, 23. 9. 2005.
- 62) Avtocesta, 26. 9. 2005.
- 63) Združenje Sever, 3. 12. 2005.
- 64) Sojenje Pregelj, ???.??.??.??.
- 65) Dan reformacije, ???.??.??.??. – manjka besedilo
- 66) Bombaš in strelci, 05. 1. 2005.
- 67) Triminutni molk, 05. 1. 2005. – manjka besedilo
- 68) Pojoči policaj, 07. 1. 2005.
- 69) 104. rojstni dan, 13. 1. 2005.
- 70) Naftne vrtine, 26. 1. 2005.
- 71) Sporne dovolilnice, 28. 1. 2005.
- 72) Borovo gostúvanje, 7. 2. 2005.
- 73) Prevozniki, 17. 2. 2005.
- 74) Varis, 9. 2. 2005.
- 75) Romi – župani, 24. 1. 2005.
- 76) Makoter v priporu, 18. 2. 2005.
- 77) Hotiza prehod, 28. 2. 2005.
- 78) Nafta – poravnava, 1. 3. 2005.
- 79) Rupel na Hotizi, 2. 3. 2005.
- 80) Dan po Prekmurju (vlada), 2. 3. 2005.
- 81) Reflex o Nami, 7. 3. 2005.
- 82) Hotiza – novi režim, 10. 3. 2005.

- 83) Hotižan, 10. 3. 2005. – manjka besedilo
- 84) Poskus pobega, 14. 3. 2005.
- 85) Koncept Optimum, 15. 3. 2005.
- 86) Sojenje morilcem Todorovič, 22. 3. 2005.
- 87) Sodba Sašku Cenerju, 30. 3. 2005.
- 88) Škof Erniša, 25. 3. 2005.
- 89) Soboška porodnišnica, 25. 3. 2005.
- 90) Nove škofije, 25. 3. 2005.
- 91) Slovenija, Hrvaška – komisija promet, 31. 3. 2005.
- 92) Zdravstveni dom Murska Sobota, 1. 4. 2005.
- 93) Hotiza – mejni prehod, 4. 3. 2005.
- 94) Romi na OŠ II v Murski Soboti, 4. 3. 2005.
- 95) Trije mrtvi, 5. 4. 2005.
- 96) Koncept Optimum, 11. 4. 2005.
- 97) Mura – nemško tekstilno podjetje, 6. 2. 2005 in 17. 5. 2005.
- 98) Koncept Optimum, 4. 5. 2005.
- 99) Romunska posla, 10. 5. 2005.
- 100) Hotiza - rešitev, 9. 5. 2005.
- 101) Mobilna bolnica, 11. 11. 2005.
- 102) Koncept Optimum, 17. 11. 2005.
- 103) Mura – obleke, 21. 11. 2005.
- 104) Jagode, ???.??.????.
- 105) Voda v Sloveniji, ???.??.????.
- 106) Protest ribičev, ???.??.????.
- 107) Krvodajalci, 24. 11. 2005.
- 108) Sojenje Makoter, 9. 12. 2005. – slikovna podlaga
- 109) Sojenje Todorovič, ???.??.????.
- 110) Sodba – obleke (Mura – Slavic), 20. 12. 2005.
- 111) Sluga – terorist, 21. 12. 2005.
- 112) Bio Mura, 22. 12. 2005.
- 113) Policijsko srečanje, 30. 12. 2005.
- 114) Tovornjaki 2005, 30. 12. 2005.

## **PRILOGA A**

**Intervju z Marjanom Maučecom, dopisnikom iz Pomurja za oddajo 24 ur. Po elektronski pošti, 19. 11. 2007.**

### **VPRAŠANJA:**

- 1) Ali ste pri vseh treh fazah novinarskega sporočanja procesa (zbiranje informacij, izbor dogodkov in dejstev ter oblikovanje in upovedovanje novinarskega sporočila) povsem avtonomni ali to vaša vloga, vlogo subjekta, ki vam v normativnem novinarskem modelu pripada, kdaj prevzemajo tudi drugi akterji družbenega prizorišča?
- 2) Kako ugotovite, kateri dogodki so vredni medijske objave? Na podlagi kakšnih kriterijev se odločate: intuitivno ali na podlagi kakšnih posebnih meril? Ali na izbor bolj vplivajo institucionalni cilji ali vaša subjektivna prepričanja?
- 3) Kako razumete pojma resnica in objektivnost in kaj vam pomenita? Ju je mogoče dosežati?
- 4) Kakšna je po vašem mnenju podoba Prekmurja in Prekmurcev, ki jo svojim občinstvom reprezentira POP TV?

### **ODGOVORI:**

- Kot veste, je izhodišče oddaje 24 ur tako imenovana zgodba, torej prikaz zanimivega dogodka, pri čemer je osnovna razlika med to in informativnimi oddajami Tv Slovenija, ki Slovenijo predstavljajo tudi po ozemeljskem ključu. Na svoje delo torej ne gledam s stališča predstavljanja podobe Pomurja in njenih prebivalcev (Prekmurcev, Prlekov, Štajercev, Slovenskogoričanov, Romov, Madžarov ..), pač pa posameznikov, pri katerih pokrajina ni pomembna, pač pa je zgolj ozemeljski okvir, kjer nastajajo zgodbe. Če bi torej delal na Dolenjskem, bi bilo podobno, zgodbe so tipične zaradi avtorja in ne zaradi pokrajine.
- Kar zadeva resnico in objektivnost se poskušam ravnati po znani modrosti, ki pravi, da drugim ne delaj tega, česar ne želiš, da bi drugi delali tebi. Brez nekih strašnih kodeksov poskušam loviti ravnotežje med obema stranema (v zgodbi gre pač največkrat za spopad dveh) in po dobrih desetih letih dela lahko rečem, da upam vsakemu nastopajočemu pogledati v oči, pa tudi mene še vedno gledajo.
- V več kot desetih dela za POP TV me - za razliko od t. i. nekomercialnega radia, kjer sem delal nekoč, ali državnih občil, kot mi razlagajo kolegi - ni niti enkrat

samkrat poklical ne dnevni urednik, ne odgovorni urednik, ne direktor, da bi vprašal, zakaj sem kaj napravil, tako kot sem, ali zakaj česa nisem. Odločam se torej povsem samostojno, edina omejitev je seveda zanimivost zgodbe. Da bi me poklical kakšen "akter družbenega prizorišča" (ali bogvedaj politik) in želel name kakor koli vplivati, pa si ne znam niti predstavljati.

*Novinarjevi odgovori niso lektorirani.*